

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

Pohled rodičů pěstounů na pěstounskou péči

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Maliňáková

Autor práce: Vladimír Veselý

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 4.

2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou universitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným stanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

21. dubna 2016

.....

Vladimír Veselý

Velice děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Maliňákové za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích. Také bych chtěl poděkovat všem respondentům za jejich pomoc, ochotu a upřímnost při rozhovorech.

Obsah

1 Úvod.....	3
2 Náhradní rodinná péče	4
2.1 Obecné vymezení	4
2.2 Rodina, funkce rodiny	4
2.3 Osvojení	4
2.3.1 Osvojení zrušitelné	5
2.3.2 Osvojení nezrušitelné	5
2.3.3 Osvojení dětí do ciziny a z ciziny, tj. mezinárodní osvojení.....	6
3 Pěstounská péče	7
3.1.1 Individuální pěstounská péče	8
3.1.2 Skupinová pěstounská péče.....	9
3.1.3 Profesionální pěstounská péče.....	10
3.1.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu	11
3.2 Psychická deprivace	11
3.3 Motivace stát se pěstounem	14
3.4.1 § 4 Orgány, které se podílejí na vzniku a dalším průběhu PP:.....	16
3.4.2 § 19 Zprostředkování osvojení a pěstounské péče	16
3.4.3 § 27- Odborné posouzení spočívá ve zjištění	17
3.4.4 § 47a -práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci	17
3.5 Vývoj pěstounské péče.....	19
4 Výběr dítěte.....	25
4.1 Faktory umístění dítěte do rodiny.	25
4.1.1 Biofyzické faktory	25
4.1.2 Vývojové faktory.....	25
4.1.3 Sociální faktory	26
5. Pohled rodičů pěstounů na pěstounskou péči.	27
5.1 Cíl výzkumu	27
5.2 Výzkumné otázky.....	27

5. 3 Metodika práce.....	28
5. 4 Rozhovory s respondenty.....	28
5. 5 Vyhodnocení.....	57
6 Diskuze.....	61
7 Závěr.....	63
8 Seznam použité literatury.....	64
9 Abstrakt.....	66
10 Abstract.....	66

1 Úvod

Tato bakalářská práce bude věnovaná náhradní rodinné péči – konkrétně pěstounské péči o dítě. Diskuze na toto téma stále přibývají, tak jako stále přibývá zájemců o pěstounskou péči.

Přibývá také dětí v ústavních zařízeních a stavy jsou plné. V České republice je to důsledkem především nedostatečné práce sociálních zařízení s biologickými rodinami. Proto je třeba, aby sociální pracovníci zaměřili svůj zájem na rizikové rodiny a byli neustále v terénu.

Zákon (č. 359/1999 Sb.), o sociálně právní ochraně dětí dává vždy přednost možnosti náhradní rodinné péči před tou ústavní. A to zejména z důvodu, že ústavní péče dítěti nikdy nenahradí život ve funkční rodině. Dětské domovy děti naučí běžnému životu, domácím pracím, atd., ale nikdy jim nenahradí rodičovskou lásku. Často u těchto dětí dochází k psychické deprivaci. Velmi ale záleží na osobnosti dítěte a jeho psychické odolnosti. Právě psychickou deprivaci dítěte by mělo zmírnit jeho zařazení do náhradní rodinné péče.

Avšak cíl celé bakalářské práce bude, jak se po letech praxe dívají rodiče pěstouni na pěstounskou péči z hlediska pečujících osob, které by mohli dát cenné rady pro budoucí pěstounské rodiče.

V teoretické části budou obdobně popsány jednotlivé formy náhradní rodinné péče a další kapitoly budou již věnovány konkrétně pěstounské péči. V praktické části zjistím formou rozhovorů názory a zkušenosti pěstounů z výchovy dětí svěřených do jejich pěstounské péče, které by mohly být užitečné pro další pěstouny a zájemce o pěstounskou péči. Také bude popsána metodika sběru dat a následně budou zpracovány a interpretovány výsledky výzkumu.

2 Náhradní rodinná péče

2.1 Obecné vymezení

Úmluva o právech dítěte (1991) zakotvuje právo dítěte na zvláštní ochranu a pomoc v případě, pokud je dítě dočasně, nebo trvale zbaveno svého rodinného prostředí, nebo v tomto prostředí nemůže být ve svém zájmu ponecháno. Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině, což je u nás osvojení (adopce) a pěstounská péče. (Matějček, 1999)

Sobotková a Otčenášková (2013) upozorňují, že náhradní rodinná péče má vždy přednost před ústavní výchovou.

2.2 Rodina, funkce rodiny

Hlavní smysl rodiny je reprodukční. Rodina usnadňuje lidem podle Matouška péči o děti a jejich výchovu. Kromě toho, že je rodina biologicky důležitá pro udržení lidstva, je také jednotkou společnosti. Reprodukují člověka jako organismus i jako bytost kulturní. Zprostředkovává tradici dalším generacím. Rodina je prvním a dosti závažným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Formuje jeho osobní vývoj i postoj ke všem dalším skupinám. Rodina se snaží formulovat dítě podle svého hodnotového schématu, podle vlastní tradice. (srov. Matoušek, 1993, str. 9)

2.3 Osvojení

Osvojení neboli adopce se týká dětí, které jsou tzv. právně volné. Znamená to, že jejich rodiče se jich vzdali hned po narození a toto svoje rozhodnutí ztvrdili po uplynutí ochranné lhůty, která trvá šest týdnů, nebo že je splněna doba tzv. kvalifikovaného nezájmu, což je u novorozenců dva měsíce, a u starších dětí šest měsíců. Tyto děti

mohou být právně uvolněni, nabídnuti k adopci schváleným žadatelům. V praxi to znamená, že proběhnutí soudního rozhodnutí dojde k výmazu biologických rodičů v rodném listě dítěte a je vydán nový rodný list, podle kterého se dítě stává vlastním dítětem nových (adoptivních) rodičů. Tento postup se však týká téměř výhradně novorozenců a dětí v kojeneckém věku. (srov. Zezulová, 2012, str. 15-16)

Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako kdyby byli jeho rodiči. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem, tj. osvojeným dítětem a jeho původní rodinou osvojením zanikají.

2. 3. 1 Osvojení zrušitelné

Osvojení zrušitelné je typ osvojení, kdy se osvojitelé nezapisují do rodného listu, jako rodiče. Prosté osvojení může soud zrušit z důležitých důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele. (srov. Bubleová, 2001, str. 6)

2. 3. 2 Osvojení nezrušitelné

Zvláštností nezrušitelného osvojení je, že soud rozhodne, aby byl osvojitel zapsán v matrice místo rodiče osvojence na rozdíl od rozhodnutí soudu, jímž se vyslovuje pouze zrušitelné osvojení a dále, že osvojenec bude mít příjmení osvojitele. Tedy rozhodnutí soudu o nezrušitelném osvojení se neomezuje pouze na dva výroky, nýbrž za těmito dvěma výroky následuje i další výrok o zápisu osvojitele do matriky místo pokrevního rodiče. V důsledku toho jsou osvojitelé, resp. osvojitel uváděni jako rodiče, resp. rodič, dítěte v rodném listě, který je úplný výpis z matriky. O osvojení rozhoduje soud a před jeho rozhodnutím musí uplynout nejméně tři měsíce, po které zájemce pečuje o dítě na svoje náklady. Říká se tomu „předadopční péče“. Osvojit lze pouze dítě nezletilé, je-li mu osvojení ku prospěchu. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Není například možné, aby si sedmnáctiletou dívku adoptovali mladí manželé, kterým je sotva třicet let. Pro nezrušitelné osvojení je stanovena minimální věková hranice osvojovaného dítěte jeden rok. Toto osvojení nelze

zrušit, trvá tedy i tehdy, když se například ukáže až později, že dítě trpí nějakou vývojovou poruchou, nebo že chování tohoto dítěte je zcela v rozporu s představami nových rodičů, či v rozporu se zákonem a podobně. Osvojitelé spojují tedy definitivně a navždy svůj osud s osudem tohoto určitého (adoptovaného „vyvoleného“) dítěte. Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel nebo manželka, rodiče i osamělá osoba. Při dnešním nedostatku dětí právně volných a fakticky k adopci vhodných, mají osaměle žijící osoby, tj. neprovdané ženy a svobodní muži, jen malou naději, že by mohli dítě do osvojení získat. Jiný případ nastává, když matka, která měla dítě za svobodna, nebo která po rozvodu má děti ve své péči, se znovu provdá a její nový manžel se chce stát těmito jejím dětem i novým „otcem“ podle zákona. Za takových okolností musí vlastní (biologický) otec dětí (pokud snad nebyl zbaven rodičovské odpovědnosti) vyslovit svůj souhlas, to bývá ovšem nejčastější překážkou k soudnímu provedení takové adopce. Největší naději na získání dítěte mají tedy manželské dvojice. Zákon dále říká, že osvojení je možné za předpokladu, že bude plnit svoje společenské poslání.

Myslím si, že osvojení je nezbytnou součástí naší společnosti. Jelikož se děti dostávají do ústavní péče, kde na ně není brán takový zřetel. Podle mého názoru je to „továrna“, kde dítě jako produkt ztrácí kvalitu. Tou kvalitou myslím: citovou deprivaci, Děti jsou společensky nezpůsobilí, rozumové vnímání neodpovídá jejich věku. Ústavní výchova nedá dětem, podle mého názoru, citovou náklonnost a myslím si, že právě adopce a pěstounská péče je nejlepší formou náhradní rodinné péče.

2. 3. 3 Osvojení dětí do ciziny a z ciziny, tj. mezinárodní osvojení

Tato forma náhradní rodinné péče je podle Matějčka v knize Osvojení a pěstounská péče (2002) možným řešením v případě, že se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi, kde se narodilo.

Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého 29. 5. 1993. V České republice vstoupila tato úmluva

v platnost 1. 6. 2000 a spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí umožňuje osvojení dětí do ciziny a z ciziny. (srov. Matějček, 2002, str. 14-15)

3 Pěstounská péče

Pěstounská péče se podle Zezulové týká obvykle dětí starších, které nejsou vhodné pro adopci, dětí, které nejsou zcela zdravé, dětí odlišného etnika, sourozeneckých skupin a dětí, o něž se rodiče sice zajímají, ale nemají dlouhodobě podmínky pro jejich výchovu. Pěstounská péče je podle Zezulové jakousi formou smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte a rodinou, která toto dítě do výchovy přijímá. Pěstouni nemají rodičovská práva a také nemají vůči dítěti vyživovací povinnost, tato práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům. Pěstounská péče může být individuální v rodinách nebo skupinová v SOS vesničkách a v podobných zařízeních. Podle platného zákona existuje i pěstounská péče na přechodnou dobu, v praxi se ale využívá zcela ojediněle. V současné době je však veliký tlak na změnu legislativy, která by umožnila větší volnost při využívání různých forem pěstounské péče. Určitou speciální formou náhradní rodinné péče je poručenství. Jedná se o situaci, kdy se v pěstounské péči ocitne dítě právně volné. Pěstouni mohou být potom zákonnými zástupci dítěte, ale nejsou zapsáni v jeho rodném listě, kde zůstávají jména biologických rodičů. Poručníci skládají vůči dítěti poručnický slib, ve kterém se zavazují k převzetí rodičovské zodpovědnosti a ke správě majetku dítěte. (Zezulová, 2012, str. 16)

Pěstounská péče je upravena v zákoně číslo 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně číslo 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, znění pozdějších předpisů. V zákoně číslo 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dávky pěstounské péče), a v právních předpisech o sociálním zabezpečení (nemocenské a důchodové pojištění pěstounů).

Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů. Jediným rozhodujícím činitelem z hlediska právního je tu zájem dítěte. Svazek pěstouna s dítětem je podstatně volnější, než je tomu při osvojení, což má některé výhody, ale kupodivu také některé přednosti. (srov. Matějček, 2002, str. 14-15)

Cílem pěstounské péče, jakožto instituce je poskytnout náhradní rodinné prostředí dětem, jestliže:

- nemohou dlouhodobě vyrůstat v prostředí rodiny tvořené jejich vlastními biologickými rodiči
- ústavní péče ohrožuje či narušuje jejich vývoj
- nemohou být z nejrůznějších důvodů (právních, zdravotních, sociálních, psychologických) svěřeny do osvojení. (Matějček a kol., 1999, str. 35)

3. 1 Formy pěstounské péče

3. 1. 1. Individuální pěstounská péče

Podle Matějčka Probíhá v běžném rodinném prostředí tj. s pěstounkou a pěstounem, kteří většinou mají své vlastní děti, nebo již děti vychovali. (srov. Matějček, 2002, str.16)

Jde o svazek poněkud volnější než osvojení, pokud jde o porozumění dítěti. Nároky na přizpůsobení výchovy jeho osobnosti jsou prakticky tytéž, jako v případě adoptce. Jinak je tomu ovšem v otázce rodičovské identity. Pěstounství už z principu nepřipouští stylizaci do postavení rodičů vlastních, nebo ji přinejmenším velice ztěžuje. Vnější znaky identity (křestní jméno a příjmení, jména rodičů a ostatní údaje z identifikačních dokladů) si dítě do nového svazku přináší z vlastní rodiny. Také některé

právní úkony, týkající se dítěte, nepřísluší pěstounům, nýbrž jiným správním institucím. Dnes častěji než dříve bývá zachován i kontakt dítěte s vlastními rodiči (viz. návrat některých dětí z pěstounské péče do vlastní rodiny). Jestliže jsou pěstouni neustále vedeni k tomu, aby se do role vlastních rodičů nevžívali, mají větší možnost než rodiče adoptivní přijímat děti takové, jaké jsou. Snáze se vyhnou přepjatému očekávání a realističtěji nahlízejí na účinnost své výchovy. Špatný školní prospěch dítěte je spíše přijímán s pochopením, stejně jako výrazné projevy jeho temperamentu. Fakt, že pěstounský svazek není definitivní (i když je samozřejmě žádoucí, aby byl pokud možno trvalý), „uvolňuje“ pěstouny i k tomu, aby přijímali děti s postižením, nebo s problematickou vývojovou prognózou.

3. 1. 2 Skupinová pěstounská péče

Skupinovou pěstounskou péčí se rozumí jednak velké pěstounské rodiny s manželským párem, jednak SOS dětské vesničky, kde v čele velké rodiny stojí matka-pěstounka sama. Po stránce právní není závažných rozdílů proti pěstounské péči individuální. Podstatným rozdílem je však skladba rodiny, daná především velkým počtem „sourozenců“ - obvykle šest a více dětí v rodině. Jsou tu děvčata i chlapci, přičemž věkové rozvrstvení přibližně odpovídá rodinné situaci. Jde tedy o velkou (dnes nezvykle velkou) rodinu, kde v jednom případě jsou vychovateli oba manželé-pěstouni, v druhém případě jen matka-pěstounka, která má ku pomoci další ženu, tj. „tetu“. (to přibližně simuluje situaci, v dřívějších dobách nevzácnou matky-vdovy s mnoha dětmi.) Taková to velká rodina přináší každému jednotlivému dítěti specifický, bohatý a pozoruhodně členitý vzorec podnětů. Zatímco např. v rodině s matkou, otcem a jedním dítětem jsou tři vzájemné vztahy, v rodině SOS matky se šesti dětmi je takových vztahů třicet pět. Při více dětech se ještě dále zvyšuje porozumění pro individuální charakteristiky dětí, snižují se nároky na jejich sociální úspěšnost a zvyšuje se tolerance k jejich nedostatkům. Škola je zdrojem problémů ještě v menší míře, než v individuální pěstounské péči. Přednosti (speciální talenty) jsou však předmětem úcty a dostává se jim velké podpory. Mezi dětmi se navozuje zcela přirozeně dělba práce a plnění úkolů. Nenásilně jsou stimulovány i ostatní sociální vlastnosti.

Vnější i vnitřní rozdíl mezi SOS dětskými vesničkami a manželskými pěstounskými rodinami je ovšem i role otce v rodině. Ta posunuje rodiny založené manželským párem blíže k tzv. normálnímu modelu, SOS vesnička je převážně ženskou záležitostí. Na druhé straně však zkušenost naznačuje, že rodiny opírající se o zvláště kvalifikovanou osobnost matky ve společenství dětských vesniček vykazují pozoruhodnou stabilitu. Odpadají totiž rozvody, které jinak v manželských párech nejsou vzácností a které, pokud k nim dojde, vnášejí do výchovné situace svěřených dětí ještě závažnější komplikace, než tomu bývá v běžném modelu dnešní rodiny s jedním či dvěma dětmi. (srov. Matějček a kol., 1999, str. 47)

3. 1. 3 Profesionální pěstounská péče

Jedná se o novou formu náhradní rodinné péče, inspirovanou Britským modelem pěstounské péče. Sobotková, Očenášková uvádí, že tato forma pěstounské péče je problematická, ačkoli se o této skutečnosti u nás moc neví nebo nemluví. Problémem je zejména krátkodobost a nestabilita umístění dětí a jejich časté přesuny. Na západě je obecně rozšířen názor o důležitosti pokrevních pout a práva biologických rodičů jsou velmi silným podkladem pro jakékoliv rozhodování o dítěti. Dlouhodobé umístění dítěte mimo rodinu má podle této filozofie za následek slábnutí vztahu dítěte s jeho biologickými rodiči, proto existuje tak silná tendence umístit děti mimo rodinu jen na krátkou, přechodnou dobu než se poměry v biologické rodině zlepší natolik, aby bylo dítě navráceno do své původní biologické rodiny. Ve Velké Británii i v ostatních státech, které tento model převzaly (Austrálie, USA) v posledních letech dochází k posunu vnímání profesionální pěstounské péče a dochází ke snaze dosáhnout trvalého umístění dítěte. Na rozdíl od toho je v ČR cílem vytvořit funkční variantu krátkodobé pěstounské péče pro indikované případy. Lze mít odůvodněné obavy, že při nekritičnosti přebírání vzorů ze zahraničí a při neznalosti objektivního současného stavu může dojít k opakování podobných chyb. (srov. Sobotková a Očenášková, 2013, str. 33-35,36)

3. 1. 4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Jde¹ o státem podporovanou rodinnou formu péče, která by měla být nezletilým dětem poskytována po nezbytně nutnou, poměrně krátkou dobu v domácnostech pěstounů. Děti, které náhle nemohou zůstat ve své rodině, ale jejich situace neodpovídá osvojení nebo dlouhodobé pěstounské péči, mohou být tedy umístěny do přechodných pěstounských rodin. V péči pěstounů na přechodnou dobu jsou také děti, pro které se v tu chvíli hledá dlouhodobé řešení (návrat do vlastní rodiny, adopce, dlouhodobá pěstounská péče apod.)

3. 2 Psychická deprivace

Definici² psychické deprivace uvádí Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc.: „Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“ Toto strádání má na vývoj dítěte a na utváření jeho osobnosti výrazně negativní vliv. Je to především opožďování duševního vývoje a hlavně řeči, chudý citový rozvoj až citová otupělost, různé abnormality až závady v chování, obtíže v sociálním zapojení. Uspokojování psychických potřeb dítěte je stejně důležité jako uspokojování potřeb tělesných. Kojenec, kterému se jeho matka nebo ošetřovatelka v kojeneckém ústavu věnuje jen tehdy, když potřebuje přebalit a nakrmit, nemazlí se s ním, s láskou na něj nemluví a

¹ Srov. Kampaň „hledáme rodiče“. [online]. [cit.2016-03-26]. Dostupné z <http://www.hledamerodice.cz/o-kampani.php>

² Srov. Paventia Z. S. Podpora náhradní rodinné péče a prevence. [online]. [cit.2016-03-26]. Dostupné z <http://www.paventia.cz/o-nas/>

nevěnuje se mu individuálně, výrazně zaostává ve svém vývoji. Dítě, které je odňato ze své extrémně špatné původní rodiny, bývá často i tělesně zanedbané.

Pojem psychická deprivace zpopularizovali u nás profesori Josef Langmeier a Zdeněk Matějček ve své knize Psychická deprivace v dětství, která poprvé vyšla v roce 1963. Jejich poznatky z vědeckých výzkumů psychicky strádajících dětí v ústavní péči, změnily do té doby preferovaný názor na přednosti kolektivní výchovy, (která však nerespektovala zákonitosti lidské psychiky, dětských potřeb a jejich vývojově podmíněné proměny), preferované KSČ od padesátých let. Tehdy někteří „uvědomělí“ funkcionáři dokonce dávali své děti na výchovu do ústavní péče v přesvědčení, že se stát postará o jejich řádnou výchovu.

V roce 1963 tedy zavedli oba autoři termín „deprivace“ do odborné literatury. Pojem deprivace se začal užívat v souvislosti s problematikou duševního strádání u dětí osiřelých, bez rodičovské lásky, dětí vyrůstajících v izolaci, bez vnějších stimulujících podnětů, tzv. „vlčích dětí“, které vyrůstaly se zvířaty atd. Do této doby užívala řada vědců termín „hospitalismus“. Například R.Spitz ve své knize „Hospitalismus“ cituje slova z deníku španělského biskupa z roku 1760: „V nalezinci se dítě stává smutným, a mnohé tam smutkem umírají.“

Otázka výzkumu psychického strádání přispěla k lepšímu pochopení psychického vývoje člověka a pro praxi má dodnes nesporný význam. Především byla v roce 1973 opět uzákoněna možnost umístování dětí do pěstounské péče a pěstouni jsou proškolení, jak mají postupovat při rehabilitě následků deprivčních projevů. Některé deprivční projevy v láskyplném prostředí časem vymizí, některé přetrvávají až do dospělosti. Záleží na věku dítěte i na hloubce postižení psychickou deprivací a také na kvalitě výchovné péče náhradních rodičů.

Podstatou psychické deprivace je nedostatečné uspokojení základních psychických potřeb dítěte:

1. *Deprivace jako nedostatek stimulací.* Má-li dítě uspokojit a rozvinout svou základní tendenci po účinné interakci s prostředím, potřebuje zřejmě, aby mu toto prostředí poskytovalo podněty v určitém množství, kvalitě a proměnlivosti. Současně potřebuje i jistou míru volnosti, aby mohlo projevit svou spontánní aktivitu a responsivitu (schopnost reagovat). Deprivací na této úrovni je tedy dítě ohroženo všude tam, kde prostředí neposkytuje dost podnětů, ať už je tento nedostatek dán materiálními podmínkami nebo postoji vychovatelů.
2. *Deprivace jako nedostatek vnější struktury.* Má-li se rozvinout tendence dítěte po určité interakci, musí mít dítě podmínky k tomu, aby se naučilo diferencovaně reagovat vzhledem k prostředí. Není-li prostředí takové, aby mu umožňovalo objevit pravidelnosti a řád, pak zůstává jeho interakce s prostředím neúměrně dlouho na globální, málo diferencované, neúčinné úrovni. Nedostatek smysluplné struktury prostředí může být podmíněno:
 - Vnějšími organizačními příčinami, například prostředím dětských zařízení orientovaných „na instituci“ spíše než „na dítě“.
 - Vnitřními příčinami, pramenícími z osobnosti vychovatele, například jeho nedostatkem inteligence, smyslovým defektem, či prostě nedostatkem pozornosti k potřebám dítěte. Deprivace na této úrovni je vyvolávána výchovou vnějšně zanedbávající či rozptýlenou a jen povrchně kontrolující. Dítě se přirozeně snaží ve svém životním prostředí určitou strukturu objevit, najít v něm smysl. Nepodaří-li se mu své prostředí kontrolovat z tohoto aspektu zvýšenou aktivitou, dochází ke zvýšení emocionality ve smyslu úzkosti z neznámého. Dlouhodobé následky málo strukturovaného prostředí ve vývoji dítěte se podle očekávání nejspíše projeví v tendenci k primitivní, nerozlišené, málo účinné, nevyvinuté interakci s prostředím. Potřeby, zájmy, snahy dítěte jsou nezaměřené, difúzní (rozptýlené), nevyhraněné. V krajním případě může dojít k tomu, že dítě nediferencuje vztahy k věcem či k lidem.

3. *Deprivace jako nedostatek vnějšího předmětu.* Dítě se potřebuje připoutat k významnému sociálnímu „objektu“ – k matce, k rodině, ke skupině kamarádů apod. Podmínkou tu tedy je, aby takový „objekt“ byl dítěti k dispozici fyzicky i psychologicky, a to v dostatečné míře a po dostatečně dlouhou dobu. Tendence dítěte vyhledávat takový „objekt“ a soustřeďovat k němu své emoční reakce, je v určitých stádiích vývoje tak silná, že zatlačuje do pozadí všechnu ostatní motivaci a zdá se mít primární charakter. Nenachází-li dítě stálý objekt, nebo je-li jeho snaha o navázání či udržení hlubokého kontaktu s ním v určité fázi vývoje překažená, zůstává jeho interakce s okolím nesoustředěná, neintegrována, a tedy i málo účinná. Přerušování sotva navázaného vztahu „in statu nascendi“ (ve stavu zrodu) vyvolává poruchy v chování dítěte často velmi intenzivní a dlouho přetrvávající. Deprivace tohoto druhu hrozí dítěti všude tam, kde nemá k dispozici vnější sociální „objekt“.
4. *Uskutečnit tento důležitý, ale obtížný krok své individualizace,* pak musí nalézt ve svém sociálním prostředí podmínky pro výstavbu svého „já“. Nesetká-li se dítě ve svém bezprostředním okolí s jasně vymezenými a rozlišenými hodnotami, v nichž by mohlo účelně orientovat své chování, pak vážně výstavba jeho „já“ zahrnujícího pocit autonomie a naplnění. Stejně tak nepoznává-li ve svém styku s nejbližšími lidmi jejich očekávání, je vázán k jeho vlastní činnosti, nebo k činnosti druhých lidí a není-li tato činnost zpětně hodnocena, nemůže si osvojit diferencované a smysluplné pojetí sociálních rolí a nedosáhne uspokojivého pocitu identity a sebeoceny. (srov. Langmeier a Matějček, 2011, str. 7, 15, 284-293)

3. 3 Motivace stát se pěstounem

Motivací k pěstounské péči je mnohem více, než jenom touha mít dítě, ačkoliv ta by měla být i u uživatelů o pěstounskou péči rozhodujícím. Protože výsledkem přijetí dítěte do pěstounské péče je skutečnost, že v rodině přibude nové dítě, a to na dlouhou řadu let. U zájemců o pěstounskou péči však přistupují motivace další, které se částečně

možou překrývat s motivacemi k adopci - přání mít sourozence pro dítě, které už v rodině je, řešení úmrtí dítěte v rodině atd. Neobvyklá není ani volba pěstounské péče s motivací adopce, kdy žadatelé nechtějí čekat několik let na dítě vhodné do adopce, a rozhodnou se pro pěstounskou péči. V těchto případech je však někdy velká touha dítě vlastnit a očekávat od něj naplnění vlastních potřeb. Malá tolerance k jeho limitům může vést až k přílišné snaze napasovat přijaté dítě do našich „škatulek“. Na rozdíl od adopce má však rozhodnutí k pěstounské péči obvykle altruističtější pozadí, z čehož vyplývají nejen pozitiva, ale i možná rizika (tzv. mesiášský komplex). Souvisí s tím možnost přecenění vlastních sil a snaha zachránit co nejvíce dětí bez ohledu na vlastní rodinu, možnosti, které máme, a zdroje energie, bez níž to prostě nejde. Druhým extrémem je potom riziko vyčerpání organismu, očekávání vděčnosti, a pokud se vynaložená investice nesetká s úspěchem, tak je vysoké riziko odvržení dítěte.

„Nás se lidé mnohokrát ptali, proč jsme se rozhodli „zkomplikovat si život“. Asi proto, že nám nebyl osud dětí v ústavní výchově lhostejný. Možná bylo psáno ve hvězdách, že naším úkolem na zemi je přijmout tyto děti do svého srdce, provést je kusem jejich dětství a svítit jim na cestu.“ Přestože u pěstounské péče bývá motiv pomoci opuštěným dětem velmi silný, autorka Zezulová píše, že nemá ráda formulace typu „obětovali jste se dětem“ , „vy musíte mít svatozář“ apod.

Pro tuto cestu se rozhodují lidé, kteří chtějí dělat v životě něco, co považují za smysluplné, co by je naplňovalo a pro něž je lákavá právě tato volba. Mluvíme-li o motivacích, Zezulová neopomíná ani často představu, že pěstounství se lidé věnují pro peníze. Ale je pravda, že pěstounská péče je finančně oceněna. (srov. Zezulová, 2012, str. 18-19)

3. 4 Výčet souvztažné legislativy

3. 4. 1 § 4 Orgány, které se podílejí na vzniku a dalším průběhu PP:

Krajský úřad

Obecní úřad s rozšířenou působností

Obecní úřad

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí

Úřad práce ČR

(Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 4, v platném znění)

3. 4. 2 § 19 Zprostředkování osvojení a pěstounské péče

- = vyhledávání dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním prostředí formou pěstounské péče nebo osvojení
- = vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny
- = odborná příprava fyzických osob, vhodných stát se osvojencem, nebo pěstouny, k přijetí dítěte do rodiny
- = výběr určité fyzické osoby, vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem určitého dítěte, jemuž se náhradní rodinná péče (NRP) zprostředkovává a v zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou

Uvedené činnosti nesmí provádět jiné orgány, právnické nebo fyzické osoby, než jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí, uvedené v § 4, odst. 1.

Zprostředkování PP se neprovádí u fyzických osob dítěti příbuzných, nebo u osob blízkých dítěti (musí být dítěti blízká, tj. kontakty s dítětem a jeho rodinou probíhaly dříve)

Obecní úřad vede spisovou dokumentaci o dítěti a žadateli. Zjišťují se u dítěte základní skutečnosti – osobní data, doklady o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů a sourozenců, prarodičů, u žadatele zpráva o ekonomických a bytových potřebách a zdravotním stavu.

Zprostředkování NRP probíhá podle správního řádu.

(Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 19, v platném znění)

3. 4. 3 § 27- Odborné posouzení spočívá ve zjištění

U žadatele - charakteristika osobnosti, psychický stav (zda z hlediska tělesného, duševního a smyslového nebrání nic dlouhodobé péči, schopnost vychovávat dítě, motivace k NRP, stabilita manželství a prostředí v rodině, sociální prostředí tj. bydlení, domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí).

U dítěte – úroveň tělesného a duševního vývoje včetně jeho specifických potřeb a nároků, sociální prostředí, z něhož dítě pochází, jeho statusová práva, etnické, náboženské a kulturní prostředí dítěte. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 27, v platném znění)

3. 4. 4 §47a -práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci

Práva - právo na pomoc při zajištění osobní péče o svěřené dítě (např. při dočasné pracovní neschopnosti, při narození dítěte, úmrtí osoby blízké)

- * právo na poskytnutí celodenní péče o svěřené dítě (ne mladší 2 let) za účelem odpočinku – aspoň 14 dní v kalendářním roce

- * právo na plnění povinností udržování a rozvíjení sounáležitosti dítěte s osobami blízkými, pomoc při hledání místa pro styk a asistence při styku.

Povinnosti – zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě (v rozsahu - 24 hod. za 12 měsíců)

- * povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem OSPOD
- * v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat a rozvíjet sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nestanoví jinak.

(Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 47a, v platném znění)

3. 4. 5 §47e Dávky PP (rozhoduje úřad práce)

Jde o 1) příspěvek na úhradu potřeb dítěte – výše dle věku

(do 6 let, 4 650,-- Kč, 6-12 let 5 650,--, 12-18 let – 6 450,-- Kč, 18-26 let (pokud trvá příprava na povolání) 6 750,-- Kč měsíčně. Dítě v určitém stupni závislosti má příspěvky přiměřeně vyšší.

2) odměna za výkon pěstounské péče – u 1 dítěte 8 000,--, u 2 dětí 12 000,--- a 3 a více 20 000 Kč měsíčně

3) příspěvek při převzetí dítěte do péče – dle věku dítěte (do 6let – 8 000-Kč, 6-12 let 9 000Kč a 12-18 let 10 000 Kč).

4) příspěvek na pořízení nebo opravu osobního motorového vozidla – při péči nejméně o 3 děti – ve výši nejvýše 70 % z ceny vozidla, nejvíce 100 000 Kč, nebo 1x za 10 let 200 000 Kč.

5) příspěvek při ukončení pěstounské péče 25 000 Kč.

(Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí §47e, v platném znění)

3. 5 Vývoj pěstounské péče

Matějček se zmiňuje v první řadě v pěstounské péči o děti z nalezince. Mluví se o osmnáctém století, kdy východiskem je konstatování, že nejnižšímu systému zaopatřování nalezenců v Rakousku klade se za vinu velická úmrtnost dětí. Sotva patnáct procent nalezenců dožije se stáří deseti roků. Před sto lety byl založen pražský nalezinec. Nalezinec je udržován zemským fondem nákladem 400 tis. zl. ročně. Z toho se platí i následná pěstounská péče. Ze zemské porodnice, řečené „Červený dům“, přichází dítě do péče pěstounky osmého dne po narození. Pěstounka má být zdravá, „poněkud majetná“ a mravně zachovalá, což prokazuje vysvědčení. Plat pěstounky byl vzhledem k věku dítěte „ sestupný“, nikoliv, jak by bylo logické a jak je tomu dnes, vzestupný. V prvním roce dítěte činil šest zlatých, ve druhém čtyři zlaté a od třetího do šestého roku jen tři zlaté měsíčně. Jestliže dítě z nalezince dále opatrovala vlastní matka, čemuž se dávala přednost, dostávala dvě třetiny ošetřovného a to jen do čtyř let dítěte. Každá pěstounka se musela podrobit lékařské prohlídce, je-li zdráva a „může-li vedle dítěte vlastního také dítěti z nalezince s dostatkem mléka poskytnouti“.

Farář dané obce či obce přífařené musel potvrdit každý měsíc, že dítě dosud žije. Teprve s tímto potvrzením si mohla vyzvednout svou odměnu v pokladně nalezince.

Pěstounská péče dělila na čtyři typy:

1) Pěstounská péče „ nalezenecká“

Navazovala na pobyt dítěte v nalezinci či v sirotčinci. Dítě bylo svěřováno do pěstounské péče, tentokrát ne už jen ženě-pěstounce, nýbrž nejčastěji oběma manželům, a to do určitého věku dítěte. V pražském nalezinci to bylo deset let, později do šestnácti

let, pak se dítě do ústavu opět vracelo. (Matějček připomíná, že původně v Rakousku-Uhersku to bylo jen do šesti let). Výběr pěstounů a dohled nad péčí o svěřené děti zajišťoval ústav na základě tzv. ústavního poručení.

2) Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež.

Také tato forma navazovala na stav z doby Rakouska-Uherska. V roce 1921 byl však vydán nový zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Na jeho základě již sociální pracovníci Okresních péčí o mládež vyhledávali pokud možno spolehlivé pěstouny - mravně bezúhonné, v dobrém zdravotním i psychickém stavu. S trvalým zaměstnáním, stálým bydlištěm a schopností zajistit dítěti řádnou výchovu. V roce 1932 pracovníci Okresní péče o mládež zajišťovali pěstounskou péči, ať zdarma či za plat více než patnácti tisícům dětí - o deset let později za protektorátu v roce 1942 však počtu sotva polovičnímu. Více než tři tisíce dětí bylo opatrováno bez nároku na odměnu a čtyři tisíce dětí za plat.

3) Pěstounská péče v tzv. koloniích.

Tato myšlenka vznikla na Moravě, ale rychle se rozšířila i do Čech. Rodinné kolonie byly zakládány v určité obci. V několika sousedních obcích, v okrese, kde sociální pracovníci tisíc pět set dvacet vhodných rodin a svěřili je do pěstounské péče. Poněvadž byly rodiny v blízkém sousedství, bylo snazší kontrolovat je i pomáhat jim v případě potřeby s výchovou svěřených dětí. Začátkem 20. let spravovala Okresní péče pro mládež šestnáct rodinných kolonií. V roce 1937 již dvacet čtyři.

4) Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny, bez soudního jednání.

Tento způsob péče se pak měnil ve svěřování dětí prarodičům nebo jiným příbuzným. Je to jediný typ pěstounské péče, který přetrval z doby první republiky až do sedmdesátých let. Po druhé světové válce, a zvláště po roce 1948 došlo ovšem k podstatným změnám. Zařízení, jež měla tradičně status nalezinců, byla přejmenována na

„ústavy péče o dítě“, zrušeny byly jak Okresní komise péče o mládež, tak jejich Zemská ústředí, byl zlikvidován dřívější propracovaný systém péče o ohrožené děti a ukončení všech dobročinných sdružení. Pěstounská péče ve všech formách, kromě příbuzenské, byla zrušena v roce 1950 a znovu byla obnovena až po dvaceti třech letech. (srov. Matějček a kol., 1999, str. 26-30)

V roce 1950 byla z ideologických důvodů, jak jsem již zmiňoval v předchozím odstavci, zrušena pěstounská péče, která fungovala dobře již za první republiky. Všechny děti z pěstounských rodin musely tehdy přejít do kolektivních dětských domovů. V padesátých letech byla rodina považována za dočasnou jednotku při přechodu k naprostému kolektivismu. Zhruba po deseti letech, v roce 1961, bylo už neprospívání dětí v dětských domovech tak zřetelné, že se za myšlenkou obnovení pěstounské péče postavili i ředitelé ústavních zařízení (např. v Olomouci Antonín Mores, v Luhačovicích Marie Damborská). Důsledkem toho, že byly děti v ústavních zařízeních, byla psychická deprivace, kterou se zabýval neméně známý Josef Langmeier a Matějček.

V současné době je často klasická dlouhodobá pěstounská péče ze strany některých „reformátorů“ záměrně spojována s komunistickým režimem a jako taková je označována za nefunkční a zastaralou. Autorka Sobotková je toho názoru, že pěstounství je projev osobní statečnosti.

Nové trendy v oblasti pěstounské péče začaly sílit po roce 2000. Jedním z prvních subjektů, které se zviditelnily snahami o reformu náhradní rodinné péče, byl Fond ohrožených dětí, založený v roce 1990, dále Sdružení DOM, které vydalo roku 2001 zprávu o stávajícím stavu náhradní výchovné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v České republice a poukázalo na údajnou nefunkčnost systému péče o děti, které nemohou žít ve vlastní rodině. V té době dění v náhradní rodinné péči určovaly spíše angažované nestátní neziskové organizace, oproti státní správě. Nestátní neziskové organizace se rozdělily z důvodu vnitřních rozkolů na dva tábory - přívržence

klasického „ Matějčkovského" proudu a přívržence nových modelů inspirovaných zahraničím.

V roce 2004 vzniká Institut náhradní rodinné péče při o.s. Natama pod vedením P. Vrtbovké, která je z médií známá pro svůj velmi razantní a specifický způsob prosazování profesionální pěstounské péče. Považují se za největší odborníky na PP. Avšak s výrokem paní Vrtbovské, ředitelky Institutu NRP Natama, která řekla: „*Princip dlouhodobé pěstounské péče je strašně drahý a nesprávný a produkuje lidské paskvily.*“, pobouřila mnoho lidí, jak odborníků, tak i pěstounů, kteří úspěšně vychovali řadu dětí v pěstounské péči. (srov. Sobotková, 2013, str. 21-24)

3. 6 Výchovné styly

Výchovný styl, který rodič, poručník, nebo pěstoun používá při určování a uplatňování rodinných pravidel, se může lišit mimo jiné podle věku, pohlaví a kulturního prostředí dítěte. Avšak obecně je výchovný styl charakterizován způsobem, jak rodič (pěstoun) projevuje lásku a přízeň k dítěti a jak omezuje a ovlivňuje chování dítěte pomocí důsledků vyvozovaných z porušování příslušných norem či očekávání. Zde se zaměříme na čtyři výchovné styly popsané v odborné literatuře.

Permisivní

- Permisivní rodič je vnímavý a projevuje lásku a přízeň, ale nemá velké nároky na chování dítěte
- Dítě se může samo rozhodovat nebo samo regulovat své chování
- Rodič se vyhýbá konfrontaci s dítětem
- Jestliže je chování dítěte třeba usměrnit, permisivní rodič je nepředvídatelný, někdy dítě trestá, avšak mnohdy se rozhodne dítě nepotrestat. Často hrozí trestem, ale neuplatní ho

- Děti, které se pravidla a důsledky jejich nedodržování stále ještě učí chápat, může nepředvídatelné vynucování správného chování zmást

Výzkum nasvědčuje tomu, že děti vychovávané permissivním stylem si méně věří a vykazují nižší sebeúctu. Samy rozhodují o svém chování a je u nich větší pravděpodobnost, že budou odmítat pravidla stanovená jinými lidmi.

Autoritářský

- Tento styl je pro děti náročný, vyžadující
- Uplatňování přísných trestů a hubování obvykle vede k tomu, že chybám nebo neukázněnosti dítěte je věnována přílišná pozornost.
- Autoritářští rodiče mají často zakořeněné určité představy a očekávají, že stanovená pravidla se budou dodržovat, aniž by museli cokoli vysvětlovat nebo dávat dítěti příležitost o pravidlech a důsledcích jejich porušování diskutovat.

Děti vychovávané autoritářsky mívají nižší sebeúctu a jsou často popisovány učiteli a dalšími dospělými jako úzkostné, zlostné, agresivní a konfrontační.

Zanedbávající

- Rodič vyznačující se zanedbávajícím stylem výchovy neklade na dítě žádné nebo jen malé nároky a neprojevuje mu lásku ani přízeň. Tito rodiče jsou „odtažití“ nebo „odmítaví“
- Těmto rodičům se nedaří dát dítěti nějaký řád a jen zřídka dohlíží na jeho chování
- Mohou působit dojmem, že úmyslně odmítají dítě i své rodičovské povinnosti

Výzkum ukazuje, že děti vychovávané v rodině, která se o ně nestará, mnohdy nejsou schopny své chování regulovat, a mohou se ve škole i ve společnosti projevovat asociálně

Demokratický

- Tento typ rodiče zahrnuje své dítě láskou a přízní, sleduje a reaguje na potřeby dítěte, avšak k omezování chování dítěte nepoužívá tresty
- Demokratický rodič může být náročný ohledně chování dítěte, avšak zároveň je vstřícný vůči jeho názorům a nápadům
- Na místo trestání dítěte za chování tento rodič jasně vymezí své představy o pozitivním chování a důsledcích, které bude vyvozovat z negativního chování

Z výzkumu vyplývá, že děti vychovávané tímto demokratickým stylem, bývají nejschopnější nebo mívají nejvyšší předpoklady k úspěchům v rodinném životě, ve škole i v dalších oblastech ³

³ srov. Prevention-Smart parents, styly výchovy. [online]. [cit.2016-03-26]. Dostupné z <http://prevence.sananim.cz/node/126>

4 Výběr dítěte

4.1 Faktory umístění dítěte do rodiny.

Co ovlivňuje výběr dítěte do náhradní rodinné péče?

Při vyplňování žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče bývají někdy zájemci zaskočeni dotazníkem, který se týká vzhledu a typologie budoucího dítěte. Jiní naopak přichází se zcela konkrétní představou. Vždy je důležité respektovat, že dítě má vlastní historii a předpoklady, které „dostalo do vínku“.

4. 1. 1 Biofyzické faktory

- Genetické dědictví
- Pohlaví - obecně do NRP přichází více chlapců, ale je větší zájem o děvčátka.
- Vzhled - určité problémy přinášejí nápadnosti a také charakteristické rasové rysy.
- Zdraví - je třeba brát zřetel na defekty, postižení a chronické nemoci, které kladou zvýšené nároky na náhradní rodinu.

4. 1. 2. Vývojové faktory

- Věk - hraje velkou roli, čím je dítě mladší, tím se v novém prostředí adaptuje snadněji. Roli hraje i věk dítěte v době, kdy o vlastní rodinu přišlo.
- Vývojová poškození - je nutné počítat s psychickou deprivací a často s určitou zanedbaností dítěte, jelikož dítě vyrůstalo v nedostatečně podnětném prostředí.

4. 1 . 3 Sociální faktory

- Rodiče⁴ dítěte – někdy mohou chtít zasahovat do nového života dítěte.
- Sourozenci dítěte – neměli by se od sebe odtrhávat, ale spíš ponechat spolu, což může být velmi pozitivní pro jejich další vývoj.

⁴ srov. Sdružení pěstounských rodin, faktory umístění dítěte do rodiny. [online]. [cit.2016-03-26]. Dostupné z <http://www.pestouni.cz/#!faktory-umisteni-ditete/chgy>

5 Pohled rodičů pěstounů na pěstounskou péči.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjištění toho jaký styl výchovy pěstouni používají, kdo a jak motivuje pěstouny k pěstounství, jaký mají pohled pěstouni na současnou legislativu a jaké preferují děti do pěstounské péče.

5.2 Výzkumné otázky

Na základě cíle byly stanoveny tyto otázky:

a) Motivace pěstounů

- 1) Kdo z manželů přišel s myšlenkou na PP jako první?
- 2) Byly jste v tom jednotní?
- 3) Kolik dětí jste si přáli vychovávat?
- 4) Kde jste hledali informace o PP?
- 5) Jak dlouho jste uvažovali před definitivním rozhodnutím?

b) Preference dítěte

- 1) Měli jste vyhraněnou představu, jaké dítě byste chtěli přijmout (věk, pohlaví, zdravotní stav, etnikum, počet dětí, případně i sourozeneckou skupinu)?
- 2) Jaký jste zaujímali postoj k možnostem kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou (rodiči, sourozenci, prarodiči)

c) Pohled pěstounů na legislativu

- 1) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - Ve fázi před vznikem pěstounské péče (zařazení žadatelů do evidence osob vhodných

stát se pěstouny, příprava žadatelů, výběr žadatelů pro přijetí konkrétního dítěte.)

- 2) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - Ve fázi po přijetí dítěte (provázení, vzdělávání, finanční zajištění, práva pěstounů při zastupování dítěte.)

d) Výchovný styl

- 1) Který způsob výchovy ve vaší rodině převažoval?
- 2) Byli jste jednotní jako manželé?
- 3) Mohli jste postupovat stejným způsobem s různými dětmi?
- 4) Co bylo pro Vás při výchově nejdůležitější?

5. 3 Metodika práce

Ke zjištění cíle bakalářské práce byla použita metoda rozhovoru a metoda dotazování s následným zpracováním pěti kazuistik. Cílovou skupinou byli pěstounští rodiče, jejichž děti jsou v pěstounské péči. Jména pěstounů a dětí jsou upravena.

Se všemi respondenty došlo k osobnímu setkání. Respondenti hovořili o svých zkušenostech s výchovou dětí, a poté jim byly kladeny výše uvedené otázky.

5. 4 Rozhovory s respondenty

Otázky byly kladeny pěti respondentům, kteří zprvu o své zkušenosti hovořili sami, podle toho co pokládali za důležité sdělit. Poté jim byly kladeny otázky, na které odpovídali.

Respondenti číslo 1 : Klimešovi

Jsme osmičlenná rodina.

První jsme si vzali Lucinku, které byly dva roky. Vzali jsme si jí s tím, že bude obtížně vzdělavatelná. Byla silně citově deprivovaná, byla umístěna v ústavním zařízení v Plzni. Lucinka je minoritního etnika. Lucinka z původní prognózou dokončuje střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou.

Ondráška jsme si brali, když mu byl jeden rok. Je také minoritního etnika. Byl velice imunitně oslaben (respirační problémy, vada očí a astigmatismus. Ondru jsme si vzali z kojeneckého ústavu v Teplicích. Nyní Ondra studuje třetí ročník gymnázia s výborným prospěchem, s prognózou vysokoškolského studia. Ondra je nadějný muzikant, hraje na vícero hudebních nástrojů. Je spoluzakladatelem školní kapely D´Slon. Ondráška a Lucinku máme v adopci a zbytek dětí v pěstounské péči.

Vašíka jsme si brali v necelých dvou letech z Prahy. Biologičtí rodiče Vašíka byli v psychiatrické léčebně, z toho vyplývá genetická dispozice k psychickému onemocnění. Způsobilst Vašíka byla nahrazovaná zvýšenou logopedickou péčí. Měl odklad školní docházky. Vašík trpí úzkostmi a má ADD (porucha pozornosti) Vašík je v sedmé třídě. Má vlohy pro práci s počítačem (programování.)

Nikola a Robert jsou vlastní sourozenci, brali jsme si je v šesti a sedmi letech. Robertovi šest a Nikolce sedm. Oba dva byli v ústavním zařízení v Přerově. Nikolku a Roberta jsme si brali oproti ostatním dětem v nejvyšším věku. Nikolka letos bude ukončovat odborné učiliště a chtěla by si udělat nástavbu. Nikolka kvůli svému biologickému otci, který si ji našel na facebooku, skončila na půl roku v psychiatrické léčebně v Opařanech. Robertovi bylo v útlém věku diagnostikováno ADHD a vada řeči vzniklá po špatné pooperační péči po operaci mandlí. Částečně mu ochrnulo lícní

svalstvo, museli jsme intenzivně cvičit logopedii. Robík je všeobecně sportovně nadaný a má poměrně vysokou inteligenci. Nyní studuje střední školu ekonomického směru.

Tomáška jsme si brali jako posledního. Brali jsme si ho ve třech a půl letech z Dětského domova Praha Krč. Tomáškoví bylo také diagnostikováno ADHD, dyslexie, dysortografie. Tomášek chodí do základní školy, je v páté třídě. Tomášek měl jeden rok odklad a jednou cíleně propadl v první třídě po dohodě s rodiči, z důvodu nedovoleného druhého odkladu, nebyl dostatečně vyzrálý na školní docházku. Tomášek se ve škole neobejde bez odborné asistence. Tomáš je velice manuálně zručný, jinak má moc rád zvířata, rád s nimi tráví čas a s námi rodiči vždy chodí na výstavy psů, protože máme tři krásné francouzské buldočky. Doufáme s manželem, že se dobře vyučí.

Výzkumné otázky číslo 1:

Motivace pěstounů

1) Co vás vedlo k úvahám o pěstounství?

Touha pomoci dalším dětem.

2) Kdo z manželů přišel s myšlenkou na PP jako první?

Iniciátorem pěstounské péče byla manželka, ale vzájemně jsme se shodli do toho jít.

3) Byly jste v tom jednotní?

Ano, představa velké rodiny se nám velice líbila, protože jsme nemohli mít vlastní děti.

4) Kolik dětí jste si přáli vychovávat?

Původně jsme chtěli čtyři děti, a momentálně jich máme šest.

5) Kde jste hledali informace o PP?

Od fondu ohrožených dětí. Prvotní informace z časopisu, volali jsme na fond ohrožených dětí a tam nás odkázali na příslušné úřady.

6) Jak dlouho jste uvažovali před definitivním rozhodnutím?

Definitivně jsme se rozhodli asi po jednom měsíci a podali jsme žádost na sociální odbor v Českých Budějovicích.

Výzkumné otázky číslo 2:

Preference dítěte

1) Měli jste vyhraněnou představu, jaké dítě byste chtěli přijmout (věk, pohlaví, zdravotní stav, etnikum, počet dětí, případně i sourozeneckou skupinu)?

Chtěli jsme malé dítě zhruba do tří let, nezáleželo nám na etniku, ale nechtěli jsme dítě, které by mělo závažné mentální nebo fyzické postižení z důvodu toho, že jsme chtěli mít více dětí. U dalších žádostí nám bylo jedno pohlaví, věk do deseti let a mohla být i sourozenecká skupina.

2) Jaký jste zaujímal postoj k možnostem kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou (rodiči, sourozenci, prarodiči)

Vždy jsme upřednostňovali právně volné děti. Vzhledem k tomu, co se stalo Nikolce, zaujímáme spíše k tomu negativní postoj. Kdyby to dítěti přinášelo dobro tak ano, ale zažili jsme špatnou zkušenost, takže ne.

Výzkumné otázky číslo 3:

Pohled pěstounů na legislativu

1) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi před vznikem pěstounské péče* (zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se pěstouny, příprava žadatelů, výběr žadatelů pro přijetí konkrétního dítěte.)

Ve své podstatě jsme o pěstounské péči nic nevěděli, ale měli jsme štěstí na výbornou sociální pracovníci, která nám byla dobrým průvodcem a rádcem v celém průběhu. Veškeré náležitosti a potřebné dokumenty nám pomohla vyplnit a zároveň nám dala manuál, podle kterého jsme si obstarali všechna potřebná vyšetření. Všechny naše shromážděné dokumenty, včetně prvního soupisu požadavku na budoucí dítě a vše odeslala na krajský úřad. U prvních dětí neprobíhala příprava na přijetí v takové podobě jako dnes, jen v omezené formě. Až před přijetím třetího dítěte jsme prošli řádnou přípravou ohledně školení. Sociální pracovníce z Osrodu nás všim provedla. (sociální šetření u nás doma). Já sama jsem začala studovat speciální pedagogiku, abych dokázala dětem pomoc s učením.

2) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi po přijetí dítěte* (provázení, vzdělávání, finanční zajištění, práva pěstounů při zastupování dítěte.)

Nyní nás má na starosti Paventie z Českého Krumlova. Ti nám poskytují poradenství (v oblasti financí, výchovných přístupů a v krajním případě zprostředkují psychologické poradenství, jak pro děti, tak i pro rodiče.) Paventie dělá u nás jednou za tři měsíce sociální šetření, vše vždy probíhá korektně. S finančním zajištěním jsme spokojeni, odměna pěstouna je dostatečně vysoká a příspěvky na děti jsou také dostatečně vysoké. Oba dva s manželem ještě pracujeme v zaměstnání. Já jako pedagog na základce a manžel jako elektrikář na rozvodně. Naopak jsme velice spokojeni s

finančním zajištěním dávek pěstounské péče. Jednou za půl roku podstupujeme kontrolu OSPODu.

Výzkumné otázky číslo 4:

Výchovný styl

1) Který způsob výchovy ve vaší rodině převažoval?

Prosazujeme demokratický styl výchovy. Dítě má právo vyjádřit svůj názor, my k němu přihlídneme, ale konečné rozhodnutí je na nás.

2) Byli jste jednotní jako manželé?

Je to jeden z hlavních pilířů našeho rodičovství, vždy postupovat jednotně.

3) Mohli jste postupovat stejným způsobem s různými dětmi?

Ne, ke každému dítěti jsme se snažili přistupovat individuálně jako k plnohodnotné osobnosti.

4) Co bylo pro vás při výchově nejdůležitější?

Snažíme se děti naučit tomu, že život je o diskuzi, kompromisu a férovém jednání.

Respondenti číslo. 2 : Vítovcovi

Jsme jedenáctičlenná rodina, z toho se nám tři děti narodily a ty jsou již dospělé a mají své rodiny. Do pěstounské péče jsme přijali šest dětí, z toho dvě děti jsou postižené.

Jako první jsme si vzali dvě sestry, Růženku a Věrku. V té době jim byly čtyři a dva roky. Obě dvě byly v kojeneckém ústavu ve Stránčicích. Po třech letech přišel k nám do rodiny chlapec Martin, v té době šestiletý z dětského domova v Litoměřicích. Z jeho dokladů jsme zjistili, že má v ústavu vzdáleném dvacet kilometrů od našeho bydliště vlastního neslyšícího brášku Patrika, o kterém ani netušil, že existuje. O rok později se tento hluchoněmý chlapec stal naším členem rodiny. V období nástupu puberty začal Patrik vnímat komunikační bariéru mezi sourozenci. Týkalo se to hlavně vědomostních her – nestačil jim. Aby si mezi dětmi nepřipadal jako cizinec, požádali jsme o dalšího chlapce s podobným postižením, Danečka. Když bylo Patrikovi deset let, stal se dalším členem naší rodiny tenkrát šestiletý chlapeček Daneček z Kladna. Tento chlapeček se brzy stal miláčkem všech dětí, zejména obou děvčat. Ty ho zahrnovaly citem, který sami od své matky nezažili. Nechtěli jsme, aby z něj vyrostl mazánek, tak jsme mu přivezli dalšího brášku Pétu, v té době mu byly čtyři roky.

V současné době je Růženka již dospělou slečnou, učí se na cukrářku ve Vodňanech. Růženka je hodně tvořivá, ale učení ji nebaví. Její psychika vzhledem k problémovému dětství je zasažena, myslím tím citovou deprivaci.

Věrka byla od začátku velmi divoké a problémové dítě. Šla hlavou proti zdi má ADHD. Kolem patnáctého roku se vše hodně změnilo, devítiletka vyšla s vyznamenáním. Nyní studuje na přírodovědeckém lyceu. Je oblíbená ve škole pro svou ochotu a do všeho se s elánem zapojí. Její temperament se musí občas krotit.

Martínek je kluk poloromského etnika, od samého začátku byl bezproblémové dítě. Do sedmé třídy měl samé jedničky a do deváté pouze jenom jednu dvojku.

Byl přijat na strojní průmyslovou školu. Je mírný, spolehlivý, nekonfliktní povahy.

Patrik navštěvuje školu pro sluchově postižené, má DMO (dětská mozková obrna) a praktickou hluchotu. Poznali jsme Patrika ve čtyřech letech, to lezl po čtyřech a vydával pouze skřeky. Nyní vyhrává sportovní soutěže – nikdo nepozná, že byl ochrnutý, vše se povedlo rozcvičit. Ke komunikaci používáme znakovou řeč, ale běžným každodenním slovům rozumí a používaje.

Daneček má také mozkovou obrnu, odoperovaný hydrocefelus a neslyší. Narodil se ve 24 týdnu o váze 800 gramů jako pomeranč. V době příchodu do naší rodiny, měl levou polovinu těla ochrnutou, ruku držel pokrčeně od těla s roztaženými prsty a byl problém při oblékání. Nemůže si bohužel about holinky nebo kozačky, protože neohne levou nohu v kotníku. V současné době navštěvuje speciální školu v Arpidě, má střední retardaci, sluchovou vadu, nosí sluchadla, postiženou rukou už si vše přidrží a drží ji u těla, leze po žebříku, jezdí na kole, pouze při delší procházce nadskakuje jako kozlík, rád zpívá a kupodivu drží rytmus, i když má sluchovou vadu, melodii si pamatuje. Je stále ve škole pozitivně naladěný i ve škole je pro tuto vlastnost oblíbený a miluje veškeré klasické pohádky a hlavně muzikálové.

Pét'a je u nás čtyři roky, jeho biologický tatínek byl už několikrát ve výkonu trestu. Matka je těžká schizofrenička. Pét'a je labilnější, když si nevěří, hned se rozklepe a pláče, musíme ho neustále povzbuzovat. Nyní chodí do první třídy, pěkně čte, čtení ho baví, počítá dobře, ale tužka je pro něj veliký nepřítel, protože je levák.

Výzkumné otázky číslo 1:

Motivace pěstounů

1) Co Vás vedlo k úvahám o pěstounství?

Neměla jsem si s kým stavět kostičky a můj nejstarší vlastní syn Jirka zůstal sám, protože sestry se už osamostatnily. Jirkovi chyběli sourozenci a tak jsme se rozhodli, že si vezmeme děti do pěstounské péče.

2) Kdo z manželů přišel s myšlenkou na PP jako první?

Nápad to byl můj a manželovi se to velice líbilo a hned souhlasil a syn byl nadšený.

3) Byly jste v tom jednotní?

Ano byli, zároveň jsme si chtěli oba dva splnit sen.

4) Kolik dětí jste si přáli vychovávat?

Od mých deseti let jsem všude tvrdila, že budu mít šest dětí, aniž bych tušila, jak jsem blízko pravdě.

5) Kde jste hledali informace o PP?

Nikde, vůbec jsme netušili, že něco takového je. Šli jsme požádat o adopci, ale protože máme vlastní děti a v té době nám bylo čtyřicet, byla na adopci velmi malá šance, sociální pracovnice nám vysvětlila při první návštěvě u nás vše o pěstounské péči a my jsme okamžitě souhlasili.

6) Jak dlouho jste uvažovali před definitivním rozhodnutím?

Vůbec, my jsme se ráno rozhodli v sedm hodin, vyjeli jsme a v deset jsme byli na úradě.

Výzkumné otázky číslo 2:

Preference dítěte

1) Měli jste vyhraněnou představu, jaké dítě byste chtěli přijmout (věk, pohlaví, zdravotní stav, etnikum, počet dětí, případně i sourozeneckou skupinu)?

Nechtěli jsme dítě na vozíčku, protože rádi cestujeme a dokud jsme bydleli v paneláku na sídlišti, tak jsme souhlasili s etnikem bez výrazných změn, protože jsme se báli, že by děti trpěly, některé děti na sídlišti jsou zlé. Jinak jsme se vším souhlasili.

2) Jaký jste zaujímalí postoj k možnostem kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou (rodiči, sourozenci, prarodiči)

Kontakty s biologickými rodiči nám nevadí, když se jich dítě nebojí. Naopak si myslíme, že zdravé kontakty jsou ve prospěch dítěte, aby poznalo, jakou cestou má jít dál.

Výzkumné otázky číslo 3:

Pohled pěstounů na legislativu

1) Jaké bylo Vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi před vznikem pěstounské péče* (zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se pěstouny, příprava žadatelů, výběr žadatelů pro přijetí konkrétního dítěte.)

Jak jsme již říkali, nic jsme nevěděli, vše jsme se dozvěděli až po příchodu sociální pracovnice. Vše proběhlo hladce, v pořádku s taktem a citlivostí, žádné negativní chování jsme nezaznamenali.

2) Jaké bylo Vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi po přijetí dítěte* (provázení, vzdělávání, finanční zajištění, práva pěstounů při zastupování dítěte.)

Vše probíhá v pořádku, žádný nátlak z Ospodu, naopak sociální pracovníce při šetření si k nám chodí nabrat sílu. Každé školení a ozdravné pobyty podstupujeme, přináší nám to pocit zodpovědnosti vůči dětem, které máme v pěstounské péči a rádi vždy poznáváme nové pěstouny přátele. S finančním ohodnocením jsme nad míru spokojeni, jednou za pár let dostáváme různé dotace díky ohleduplnosti sociální odborů a nadacím.

Výzkumné otázky číslo 4:

Výchovný styl

1) Který způsob výchovy ve vaší rodině převažoval?

Demokratický, jelikož naše děti jsou komunikativní a my s manželem také.

2) Byli jste jednotní jako manželé?

Ve výchově jsme vždy jednotní například: já jsem něco zakázala dítěti a ono šlo za manželem a zkoušelo to u něj znovu a on řekl „co na to mamka“.

3) Mohli jste postupovat stejným způsobem s různými dětmi?

To nemohli, jelikož každé dítě je jiné a my na to přihlížíme individuálně.

4) Co bylo pro vás při výchově nejdůležitější?

Aby se všichni měli rádi, rozuměli si a pomáhali si

Respondenti číslo 3 : Pinkavovi

Vychovali jsme s manželem šest dětí v pěstounské péči. Jako první jsme si vzali Martinku v čtyřech letech z dětského domova v Boršově. O sedm let později k nám přišla Jana s dysfunkční rodiny. Biologický otec Janičky zemřel, když bylo Janičce deset let. Její matka byla velká alkoholička, a jelikož sociálka chtěla poslat Janu do ústavní péče a Janička s tím nesouhlasila, dostala na výběr ještě několik pěstounských rodin. Byla i u nás. Janičce se u nás velice líbilo a zůstala u nás. Líbilo se nám, jak nám Janička hned ze začátku začala říkat mami, tati. Po Janě asi po půl roce nám přivezly sociální pracovnice šestiletou Veroniku se zdravotními potížemi (měla epilepsii a pomočovala se). Babička se o Verunku nechtěla starat a tak ze dne na den jsme získali novou dceru. Holky Jana a Martina se chtěly starat a pomáhat mi, protože jsem invalida. Holkám bylo šestnáct let a měli jsme Veroniku. Veroniky problémy jsme za pomoci celé rodiny zvládali. Za rok přišel čtyřletý Michálek, ten byl v dětském domově v Kamenici nad Lipou. Asi po roce k nám přišel stejně starý kluk Mireček. Mireček měl velmi odstávající uši, asi v deseti letech jsme mu je nechali srovnat, protože se mu ve škole smáli a také kvůli jeho sebevědomí. Jako poslední k nám přišla Monika, která byla umístěna v Klokánku, bylo jí čtrnáct let.

Výzkumné otázky číslo 1:

Motivace pěstounů

1) Co vás vedlo k úvahám o pěstounství?

Protože jsem byla po operaci páteře, nemohla jsem mít děti. Chtěli jsme mít velkou rodinu, já jsem byla ze čtyř a manžel byl jedináček a to umocňovalo touhu mít velkou rodinu. Původně jsme chtěli s manželem děti adoptovat, ale museli bychom dlouho čekat, než by nám dítě svěřili do adopce, asi dva roky, a proto jsme se rozhodli pro pěstounskou péči.

2) Kdo z manželů přišel s myšlenkou na PP jako první?

Nezávisle jsme oba o tom přemýšleli.

3) Byly jste v tom jednotní?

Ano byli.

4) Kolik dětí jste si přáli vychovávat?

Jelikož jsme chtěli velkou rodinu, tři až čtyři děti, přišly vhod.

5) Kde jste hledali informace o PP.?

Od známých a na úřadech.

6) Jak dlouho jste uvažovali před definitivním rozhodnutím?

Když jsme si o tom povídali, hned jsme se rozhodli a šli jsme do toho.

Výzkumné otázky číslo 2:

Preference dítěte

1) Měli jste vyhraněnou představu, jaké dítě byste chtěli přijmout (věk, pohlaví, zdravotní stav, etnikum, počet dětí, případně i sourozeneckou skupinu)?

Já sama mám hendikep a dítě s těžkým postižením bychom s manželem nezvládli. Jinak nám to bylo jedno.

2) Jaký jste zaujímali postoj k možnostem kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou (rodiči, sourozenci, prarodiči).

To nevíme, jaký bychom zaujímali postoj, protože děti nikdy nechtěly styk se svými biologickými rodiči, a kdyby ano, tak bychom tomu nebránili, ale nevíme, co bychom vnitřně pociťovali.

Výzkumné otázky číslo 3:

Pohled pěstounů na legislativu

1) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - Ve fázi před vznikem pěstounské péče (zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se pěstouny, příprava žadatelů, výběr žadatelů pro přijetí konkrétního dítěte).

Šli jsme se informovat o adopci dítěte na Krajský úřad v Jindřichově Hradci. Tam jsme se dozvěděli, že čekací lhůta na adopci dětí by trvala dva až tři roky. Máme známé pěstouny, které jsme navštívili a kde jsme zjistili, že žijí jako funkční rodina, tak jsme se nakonec rozhodli pro pěstounskou práci. Nečekaně nastal problém, úřady nám nechtěly svěřit děti do pěstounské péče, kvůli mému hendikepu. Vůbec nechápaly, že na to nebudu sama, že mám velkou oporu ve svém manželovi. Na základě psychotestů, které jsme dělali v poradně pro mezilidské vztahy, jsme nakonec doporučení dostali. Potom jsme dostali Martinku a další.

2) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi po přijetí dítěte* (provázení, vzdělávání, finanční zajištění, práva pěstounů při zastupování dítěte).

Školení od Krajského úřadu je k ničemu, mluví se tam pořád to samé dokola a nám to nic nepřináší. Odměna pěstouna by mohla být vyšší, protože práce pěstouna je

psychicky náročná, a když máte šest dětí, které mají ADHD, citovou deprivaci a mentální postižení, je to potom velice psychicky náročná práce, není to žádná procházka růžovou zahradou.

Výzkumné otázky číslo 4:

Výchovný styl

1) Který způsob výchovy ve vaší rodině převažoval?

Vždycky jsme se domluvili, kdo co bude dělat, takže demokratický.

2) Byli jste jednotní jako manželé?

Otec byl vždy benevolentní, spíše o výchovu jsem se starala já.

3) Mohli jste postupovat stejným způsobem s různými dětmi?

Ne, každý je jiný, ke každému dítěti jsem přistupovala individuálně, podle schopností dětí.

4) Co bylo pro Vás při výchově nejdůležitější?

Aby děti držely pohromadě, nehádaly se, aby si všichni pomáhali a naučili se společně vycházet.

Respondenti číslo 4 : Brázdovi

Měli jsme s manželem devět dětí, osm romských a jedno bílé. Pro pěstounskou péči jsem se rozhodla ve svých sedmadvaceti letech, protože jsem věděla, že nemohu mít vlastní děti. Manželství, jako instituce bez dětí, mi připadalo nesmyslné, proto jsem se rozhodla, že se nevdám a učinila jsem závazné životní rozhodnutí, že odejdu do SOS vesničky jako matka pěstounka. Předtím jsem však musela absolvovat řadu psychologických vyšetření ve Středisku náhradní rodinné péče. Vyšetřoval mě Prof. Matějček, Dr. Kovařík a Doc. Říčan. Poté, co jsem se dozvěděla, že jsem schopná vychovávat děti, byla jsem přijata do SOS vesničky ve Chvalčově. Byla jsem vyslána na praxi do SOS vesničky v Doubí u Karlových Varů a posléze jsem byla na praxi v Dětském domově pro děti do tří let v Kvasicích u Kroměříže.

Po této teoretické i praktické přípravě mi nabídla sociální pracovnice tříletou holčičku Terezku, která měla dle odborníků dva velké handicapy: nízkou inteligenci na úrovni středního stupně (imbecilita), takže hrozilo nebezpečí, že bude nevzdělavatelná a druhým handicapem byl etnický původ – romský. Mě překvapilo, že etnický původ by mohl být pro mne překážkou pro umístění dítěte do pěstounské péče. Byla jsem totiž rozhodnutá přijmout do péče jakékoliv dítě bez ohledu na jeho etnický původ. Pokud se týče nízkého IQ Terezy, ukázalo se posléze, že šlo o hluboké postižení psychickou deprivací, jejíž projevy v průběhu výchovné péče postupně mizely. Terezka se naučila udržovat tělesnou čistotu, po čase přestala monotónně kývat tělem ze strany na stranu, přestala se bát nových podnětů (např. při přeletu vrtulníku padla na zem a s křikem se plazila, pryč, bála se autobusu, nových lidí apod.), při usínání kývala hlavou z jednoho ucha na druhé a vydávala podivné zvuky (říkala jsem tomu muslimské zpěvy). Tento neduh přetrval nejdéle.

Zajímavé bylo i naše sblížení. Zpočátku se mnou vůbec nekomunikovala, nebyla schopná se mi podívat do očí, vyhýbala se dotekům, pohlazení. Celé dny jenom stála v koutě pokoje a kývala se ze strany na stranu. Všimla jsem si však, že se upnula na malou hračku – kočičku, a proto jsem kočičku použila jako komunikační prostředek.

Např. jsem oslovovala kočičku, aby řekla Terezce, že se má jít najíst a Terezka kočičku poslechla. Tento stav trval cca 3 týdny a já byla nešťastná, protože se v jejím chování nic neměnilo. Potom jsem si vzpomněla na praktiky zdravotních sestřiček kojeneckého ústavu ve Zlíně, kde byla primářkou MUDr. Damborská, velká propagátorka pěstounské péče u nás. Doporučovala totiž sestřičkám, v rámci předcházení postižení psychickou deprivací, aby si malé kojence přivazovaly k tělu, aby dítě prožívalo tělesný kontakt podobný jako s biologickou matkou. Rozhodla jsem se tedy, že se pokusím s Terezkou navázat kontakt „přes tělo“. Vzala jsem si ji při koupání k sobě do vany, potom jsem nás zabalila do velké osušky a lehli jsme si. Terezka se ke mně přitiskla a obě jsme usnuly. Po nějakou dobu se chovala jako miminko a mě připadalo, jakoby se hluboce propadala zpět v čase. Konzultovala jsem to s prof. Matějčkem a ten mě pochválil a vyzval mě však k větší trpělivosti. Prý si nevědomky zpětně musela znovu prožít své „miminkovské“ období. Postupem času mizely deprivací projevy, nesplnila se ani prognóza lékařů o nevzdělavatelosti. Terezka byla sice zařazená do zvláštní školy, kde dokonce zvládla variantu „A“. (Tehdy se učilo ve zvláštních školách ve dvou variantách: „A“ a „B“. Varianta „A“ byla určená pro šikovnější děti, varianta „B“ byla jakýmsi mezistupněm mezi zvláštní školou a školou pomocnou). Terezka se vyučila zahradnicí, ale řemeslu se nevěnovala, protože si zamilovala práci v pekárně a dodnes tam pracuje, peče chleba. Je velmi pracovitá, práce ji baví a je pro ni velkým potěšením chvála od lidí. V současnosti je Tereze 41 let. Neprovdala se, žije sama. S mou pomocí si našla své pokrevní sourozence, kteří žijí v Brně a navázala s nimi kontakt. Nyní žije v Brně, bydlí u svého pokrevního bratra a pracuje v tamní pekárně. Usilovala jsem o to, aby si hledala své kořeny, protože jsem velmi nemocná, jezdím na dialýzu, můj život je omezený touto nemocí a jsem připravená na to, že kdykoliv mohu z tohoto života odejít a chci, aby to pro ni nebylo tak traumatické. Terezka je na mne silně citově navázaná, snažím se tedy ta pouta trochu „zpřetrhat“, protože se domnívám, že pro ni je dobré navázat i jiná pouta. V naší rodinné pospolitosti má dobré vztahy se svými „pěstounskými“ sourozenci.

K zajímavému poznatku jsem dospěla, když jsem si vzala druhé dítě – pětiletého Patrika s tělesným postižením. Patrik byl již předtím v několika pěstounských rodinách,

ale vždy ho vrátili, protože se zalekli jeho tělesného postižení (neměl levou nohu od kolene dolů, nosil protézu). Dozvěděla jsem se o něm od psychologky PhDr. Věry Capponi, které Patrik ležel na srdci a chtěla ho umístit do PP. Vyprávěla mi o Patrikovi, ukázala mi jeho fotografie. Na těch snímcích byl chlapeček s tak smutným, prázdným pohledem, až mi ho bylo velmi líto. Rozhodla jsem se, že se na něho pojedu podívat. Byl umístěn v Ústavu sociální péče v Brně - Kociánce. Přijeli jsme s psychologkou do ústavu, Patrikovi řekli, že má návštěvu. Přiběhl malý chlapeček, v té době měl čtyři roky, střílel pohledem na mne a na psychologku, pak utkvěl pohledem na mě, roztáhl ústa od ucha k uchu a říká: „No ahoj mami, tak ty sis už pro mě konečně přišla?“ Hned jsem si ho odvedla domů, bez papírů, říkala jsem si, že ho tam nenechám už ani minutu, naštěstí vedení ústavu s tím souhlasilo, takže mi ho oblékli a ještě týž den jsme odjeli do SOS vesničky. Samozřejmě jsem mu věnovala zvýšenou pozornost. Tereзка začala žárlit, a aby získala mou pozornost, ze vzdoru se vždy pokálela. Po čase, když se ujistila, že ji mám stejně ráda, se všechno zase vrátilo „do normálu“. Patrik je nyní dospělý muž, oženil se, má dvě děti, vystudoval VŠ a pracuje jako sociální pracovník v ÚSP na Zlínsku.

Po pěti měsících od Patrikova přijetí do rodiny mi vedení SOS vesničky nabídlo sourozeneckou skupinu tří sester Andreji, Jany a Heleny. Andrea s Janou byly v jednom dětském domově na Bruntálsku. S nejmladší Helenkou se neznaly, protože byla umístěná v jiném dětském domově. Sociální pracovnice se snažily o to, aby sestry byly vychovávány v jedné rodině spolu. Příchod těchto sester do rodiny byl velice dramatický a pro mě náročný. Andrea s Janou zprvu odmítaly svou nejmladší sestru Helenku, ale odmítaly i Patrika a Terezku. Všechny tři se v noci pomočovaly. Když si dnes vzpomenu na to, jak jsem denně prala a měnila ložní prádlo, ještě dnes mě z toho bolí ruce. Nikdy jsem jim to pomočování, ale nevyčítala, ani jsem je za to nehubovala. Výsledky se dostavily záhy. Andrejka s Janou se přestaly pomočovat do 1 měsíce, u Helenky to trvalo asi 3 měsíce. Všechny měly chronickou rýmu. Tekly jim z nosu zelené hleny. Rozhodla jsem se, nechat jim odstranit nosní mandle. Byla jsem s nimi v nemocnici, kam jsem vzala i Patrika s Terezkou. Tehdy byli lékaři vůči nám velice vstřícní. Nedošlo tedy k odcizení mezi námi. Děvčata jsou již dospělá, Andrea je

svobodná matka, má desetiletého syna Matěje, který se velmi dobře učí a chce být právníkem. Jana se provdala, má dvojčata, kluky Honzu a Petra, jimž je již 19 let, končí na gymnáziu. Pět'a chce studovat práva, Honza chce studovat na přírodovědecké fakultě. Mají tedy život před sebou. Helenka žije samostatně v Praze, neprovdala se a pracuje v Thomayerově nemocnici jako pomocná zdravotní sestřička.

Po dalším půlroce přišel do rodiny Mirek, který v té době měl 10 let. Předtím byl v jedné pěstounské rodině, ale ta ho chtěla vrátit, protože nezvládali jeho výchovu. Sociální pracovnice mi ho nabídla, že je škoda umísťovat ho do DD. Mě ho bylo líto, takže jsem souhlasila. Nebylo to však šťastné rozhodnutí. Mirek byl rázem nejstarší z dětí, na tu roli nebyl připraven. Předtím vyrůstal jako jedináček, teď mu vadilo, že je „pouze“ jeden z dětí a silně žárlil na mladší sourozence a vyžadoval si neustále mou pozornost. Přibývaly poruchy chování jak ve škole, tak i doma. Když však začal házet po dětech nožem, musela jsem na naléhání odborníků souhlasit s umístěním ve výchovném ústavu. Bylo mu tehdy 14 let. Došlo tam i k pokusu o sexuální zneužívání mladších sester. S Mirkem jsme byli v kontaktu po celá léta, kdy byl ve výchovném ústavu. Vyučil se tam zedníkem, v osmnácti letech se k nám vrátil do rodiny, oženil se a nyní žije na východní Moravě a vede vcelku spořádaný život, pracuje. Udržujeme po celá léta vzájemné kontakty.

Po Mirkovi nám byl nabídnut z kojeneckého ústavu dvouletý Kamil. Děti ho přijaly mezi sebe velice dobře, protože už byli starší a mohly mi pomáhat starat se o něj, jako o nejmladšího. Na něm jsem pozorovala silné postižení psychickou deprivací. Např. při oblékání vůbec nespolupracoval, choval se jako loutka, byl roztěkaný, na nic se nedokázal soustředit. Po nějaké době tyto symptomy pominuly. Objevila jsem u něj veliký talent pro hudbu, umožnila jsem mu hudební vzdělání. Vystudoval varhanickou konzervatoř v Opavě, nyní pracuje jako varhaník v pražských kostelích, skládá vážnou hudbu a mezi romskými hudebníky působí jako zjevení, protože se věnuje výhradně vážné hudbě. Dostalo se mu cti pravidelně zahajovat varhanním koncertem světový festival Khamoro u sv. Martina ve zdi v Praze. Založil Nadační fond Šance pro talent a

vyhledává ve vyloučených lokalitách a v dětských domovech talentované děti a snaží se jim pomáhat.

Jako osmý přišel do rodiny Marek, Kamilův mladší bratr. Mají společnou matku, ale každý má jiného otce. Byl právně volný, takže jsme si ho s manželem adoptovali. V době, kdy jsme ho dostali, mu byly pouhé 3 měsíce, takže se mi dostalo toho štěstí vychovat si ho od miminka. Dosti jsme ho všichni rozmazlovali, starší sestry, zejména Andrejka mi pomáhaly se o něj starat a mezi námi všemi vzniklo silné citové pouto. Jako matka jsem se však v jeho sedmnácti letech musela srovnávat s faktem, že je gay. Smířila jsem se s tím, jakož i ostatní sourozenci a máme ho nadále rádi. Je také hudebně nadaný, skládá moderní meditativní hudbu, hraje na klavír, vydává CD a jezdí koncertovat po celé Evropě.

Úplně nejmladší, Pepíček, přišel do rodiny až v době, kdy už jsem měla téměř všechny děti velké. Bylo mu tehdy, v roce 1993 už deset let a paní ředitelka DD, Pluhařová, pro něj hledala pěstounskou rodinu, aby ho nemusela umístit do ÚSP jako nevzdělavatelného. O mně věděla, že jsem speciální pedagožka, že bych mu mohla pomoci. V té době jsem byla dva roky vdovou a už jsem si moc netroufala na další dítě, ale starší děti si Pepíčka zamilovaly, zvláště Marek, a přemlouvaly mne, abychom si ho vzali. Já však byla obezřetná, protože jsem měla už zkušenosti s Mirkem, že přijetí desetiletého dítěte do rodiny je moc riskantní. Nakonec jsem se rozhodla, že si ho vezmu. Na škole, kde jsem učila, jsme měli i pomocnou třídu, takže chodil do pomocné třídy. Naučil se číst a psát. Měl však vážnou poruchu řeči: koktavost, která nešla odstranit. Lékaři mi řekli, že se s tím budu muset smířit a že se nemám snažit koktavost napravovat. Kupudivu to bylo dobré řešení, protože jsem ho přestala nutit, aby se neustále kontroloval. Nyní je schopen bez problémů se mnou komunikovat po telefonu. Vyučil se sanitárním pracovníkem. Nyní je v invalidním důchodu, žije sám, hraje hokej za Kutnou Horu a je spokojený.

Výzkumné otázky číslo 1:

Motivace pěstounů

1) Co vás vedlo k úvahám o pěstounství?

Jak jsem již říkala, jsem nejstarší ze sedmi dětí a toužila jsem po velké rodině a když jsem zjistila, že nemohu mít děti a manželství bez dětí mi tehdy připadalo nesmyslné.

2) Kdo z manželů přišel s myšlenkou na PP jako první?

Provdala jsem se až po pěti letech a manžel přišel už do zavedené rodiny.

3) Byly jste v tom jednotní?

Jak jsem již říkala, v předchozí otázce manžel přišel již do zavedené rodiny, ale když jsme si brali ostatní děti s manželem, byli jsme v tom jednotní.

4) Kolik dětí jste si přáli vychovávat?

SOS vesnička byla zařízená na osm dětí, proto jsme chtěli mít plný počet dětí.

5) Kde jste hledali informace o PP ?

Měla jsem kamarádku, která pracovala jako etopedka v Diagnostickém ústavu v Brně a ta jednou vedla dítě do SOS vesničky ve Chvalčově a nadšeně mi vyprávěla o SOS vesničce a to probudilo mou zvědavost, jela jsem se tam podívat a od vedoucího SOS vesničky jsem se dozvěděla, co všechno musím udělat, abych mohla být matkou pěstounkou. Potom jsem si prostudovala knihu Langmeiera a Matějčka – Psychická deprivace v dětství, abych byla připravena na výchovu dětí s deprivacním syndromem.

6) Jak dlouho jste uvažovali před definitivním rozhodnutím?

Uvažovala jsem o definitivním rozhodnutí tři měsíce.

Výzkumné otázky číslo 2:

Preference dítěte

1) Měli jste vyhraněnou představu, jaké dítě byste chtěli přijmout (věk, pohlaví, zdravotní stav, etnikum, počet dětí, případně i sourozeneckou skupinu)?

Neměla jsem vyhraněnou žádnou představu, byla jsem ochotna přijmout jakékoliv dítě, které potřebovalo lásku a péči.

2) Jaký jste zaujímalí postoj k možnostem kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou (rodiči, sourozenci, prarodiči)?

Nebránila jsem se tomu, ale shodou okolností jsem měla děti, jejichž rodiče byli zbaveni rodičovských práv a shodou okolností se jednalo o romské děti.

Výzkumné otázky číslo 3:

Pohled pěstounů na legislativu

1) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - Ve fázi před vznikem pěstounské péče (zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se pěstouny, příprava žadatelů, výběr žadatelů pro přijetí konkrétního dítěte).

Před rozhodnutím vzít si dítě do pěstounské péče jsem žádné právní povědomí neměla, teprve když jsem se rozhodla stát se matkou – pěstounkou, začala jsem vyhledávat odbornou literaturu.

2) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi po přijetí dítěte* (provázení, vzdělávání, finanční zajištění, práva pěstounů při zastupování dítěte).

Měli jsme pravidelné porady, na kterých jsme získali informace o změnách a vývoji pěstounské péče. V devadesátých letech jsem se zúčastňovala relaxačních pobytů organizovaných Fondem ohrožených dětí, kde jsme měli večer besedy zaměřené na výchovu dětí mezi pěstouny navzájem, ale i s odborníky. Pravidelně jednou týdně za námi jezdila sociální pracovníce do SOS vesničky, která se vždy ptala, jak děti prospívají, občas nahlédla do skříní, aby zjistila, jaké mají oblečení, kontrolovala vyúčtování. Do SOS vesničky jsem nastoupila v roce 1978, dostávala jsem přiměřenou odměnu (velice nízkou), a postupem času se odměna a vyplácení dávek měnilo k lepšímu.

Výzkumné otázky číslo 4:

Výchovný styl

1) Který způsob výchovy ve vaší rodině převažoval?

U nás doma převažoval demokratický styl výchovy a občas jsem se uchýlila k autoritářskému stylu výchovy.

2) Byli jste jednotní jako manželé?

Ano, vždy byli.

3) Mohli jste postupovat stejným způsobem s různými dětmi?

Ne, museli jsme volit individuální přístup vzhledem k jejich stupni postižení psychickou deprivací, tělesnému hendikepu a temperamentu.

4) Co bylo pro Vás při výchově nejdůležitější?

Nejdůležitější byla pro nás citová výchova (láskyplné vztahy).

Respondenti číslo 5 : Veselí

Jsme velká krásná rodina a z toho máme šest chlapců a pět děvčat. S manželem jsme žili dlouho v bezdětném manželství. Bylo nám smutno, když jsme potkali kamarády s jejich dětmi, tak jsme začali s manželem o dětech hovořit a uznali jsme, že nám děti chybí. Rozhodli jsme se, že si děti vezmeme z ústavního zařízení. Dali jsme přednost pěstounské péči před adoptí, protože jsme chtěli mít alespoň čtyři děti. V té době přišel za mnou můj otec a řekl mi: „Dájo, vím, že si budeš chtít vzít víc dětí, ale nedělej to vezmi si jenom jedno!“ Místo jednoho nebo čtyř dětí, k nám přišlo jedenáct romčat.

Jako první jsme si vzali čtyřletou Radku z Dětského domova v Plumlově. Když nám přivedli Radku, a když jí řekli, že jsme tatínek a maminka, hned nám skočila kolem krku a byla šťastná. Doma jsme zjistili, že byla hygienicky zanedbávána, neuměla mluvit, pomočovala se. Velkým pomocníkem k rozmluvení Radky byla loutka pejska, kterou jsem používala. Radka byla velice chytrá a učenlivá a velice se těšila, až půjde do základní školy? Přes prognózu psychologů, že bude Radka těžko vzdělavatelná, nakonec se Radka vyučila kadeřnicí a ještě odmaturovala.

Po šesti týdnech přišel čtyřletý František z Omleniček. U Franty bylo prokázáno, že má ADHD a citovou deprivaci. Fanda byl velice živé dítě, na všechno musel sahat, vylézt, než přeběhl dvorek, dvacetkrát upadl. Fanda uměl ve čtyřech letech dobře mluvit a tak nám vyprávěl o tom jak se k němu a ostatním dětem chovali zaměstnanci ústavu. Prý, když zlobili, strkali jim kopřivy do spodního prádla. My jsme mu to nevěřili. Po roce 1990 vyšel článek v novinách, kde bývalí chovanci vyprávěli o stejných zážitcích

jako Fanda. Fanda byl citžádostivý, ve škole se dobře učil, vystudoval osmileté gymnázium a ještě vystudoval vyšší odbornou školu, obor krizové řízení. Nyní v dospělosti si adoptoval dvě děti.

Po roce k nám přišli společně Gábinka s Honzíkem z Nemyšle, bylo jim pět let. Měli jsme najednou čtyři stejně staré děti. Gábinka bylo dítě, které se pomočovalo a málo si věřilo, prošla si citovou deprivací, bylo nám řečeno, podle psychologů, že bude v budoucnu navštěvovat pouze pomocnou školu, to se však nestalo, Gábina ukončila své vzdělání maturitou. Honzík měl také citovou deprivaci. Byl to snaživý, citlivý chlapec, byl hodně pomalý při práci ve škole, hodně zapomínal školní učebnice a pomůcky, musel mít od nás denní kontrolu, aby měl věci do školy v pořádku. Honzík rád chodil do přírody a rád maloval. Vyučil se kuchařem. V zaměstnání si ho chválí pro jeho pracovitost.

Nad'u jsme si vzali ve dvanácti letech z ústavního zařízení Stránov. Nad'a byla velmi citově deprivovaná, Po příchodu domu si výrazně zlepšila svůj školní prospěch, byla velice vzručná, vyučila se švadlenou, přestože měla dobré známky, odmítla dále studovat. Karel k nám přišel tři dny před Vánočními svátky, koncem prosince mu bylo patnáct let. Zjistili jsme, že Kája je vlastním bratrem našeho Františka a chtěli jsme, aby Franta s Kájou mohli spolu vyrůstat. Káju jsme si dovezli z Radenína. Kája nám dával najevo, jak toužil po rodině, litoval, že se do rodiny nedostal dříve, že by dosáhl lepšího vzdělání, v ústavě nebyl motivován a učení zanedbával a vyučil se obuvníkem.

V roce 1995 jsme přivezli z kojeneckého ústavu v Mostě dva sourozence Nikolku a Ondráška. Nikolce bylo rok a půl a Ondráškovi dva a půl roku. Oba dva se dobře vyvíjeli jak fyzicky tak i psychicky. Po velice krátké době jsme k nim přibrali další sourozenecký pár nejdřív tříletou Janičku z Dětského domova v Krnově a pětiletého Vládíka z Branek na Moravě. Janička se hodně bála zvířat a ráda hodně jedla. Vládík byl hodně zaostalý, byl rozumově na úrovni tří a půlletého dítěte, neuměl pořádně mluvit, byla mu diagnostikována citová deprivace a ADHD, bál se veškerých televizních pohádkových postav. Vládík byl velice zvědavý a pořád se chtěl něco učit, a

tak jsem vymyslela pro všechny čtyři malou domácí školičku formou hry. Zvonek dětem oznamoval, že začala vyučovací hodina. Toto vyučování byla přesná příprava pro první ročník základní školy. Děti se naučily číst písmena, slabiky, základy psaní, počítání, také byly hodiny zpěvu a tělocviku. Tímto způsobem se Vládík s Janičkou začali duševně vyvíjet. Po roce byli Vládík s Ondráškem připraveni nastoupit do první třídy základní školy, kde dobře prospívali. Všichni čtyři prošli základní školou a úspěšně odmaturovali. Vlád'a s Ondrou byli přijati na vysokou školu, kterou Ondra po roce opustil. V roce 2005 jsme převzali od matky Romana. Je to šikovný, učenlivý kluk, hraje fotbal a nyní studuje velmi úspěšně Střední jazykovou školu.

Výzkumné otázky číslo 1:

Motivace pěstounů

1) Co vás vedlo k úvahám o pěstounství?

Chtěli jsme pomoci více dětem, dát jim domov a lásku. A také z důvodu, že jsme neměli své vlastní děti.

2) Kdo z manželů přišel s myšlenkou na PP jako první?

Nápad to byl můj, a tak jsem o něm řekla manželovi. Chtěla jsem, aby si to promyslel a až bude chtít, aby mi řekl své rozhodnutí. Nějaký čas jsme o tom nemluvili a asi za dva měsíce jsme začali o tom více hovořit a došli jsme k rozhodnutí, že do toho půjdeme.

3) Byly jste v tom jednotní?

Ano byli.

4) Kolik dětí jste si přáli vychovávat?

Chtěli jsme maximálně čtyři děti.

5) Kde jste hledali informace o PP ?

Na Krajském úřadě odboru sociálních věcí v Českých Budějovicích.

6) Jak dlouho jste uvažovali před definitivním rozhodnutím?

Asi dva měsíce jsme o tom přemýšleli.

Výzkumné otázky číslo 2:

Preference dítěte

1) Měli jste vyhraněnou představu, jaké dítě byste chtěli přijmout (věk, pohlaví, zdravotní stav, etnikum, počet dětí, případně i sourozeneckou skupinu)?

Ze začátku jsme chtěli bílé zdravé děti, pohlaví jsme neurčovali, Pak jsme pochopili, že barva pleti není důležitá, ale důležité jsou potřeby dítěte. Zjistili jsme, že o romské děti není tak velký zájem. Nakonec jsme preferovali romské etnikum, protože tyto děti mají také právo mít rodinu a domov.

2) Jaký jste zaujímalí postoj k možnostem kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou (rodiči, sourozenci, prarodiči).

Ze začátku záporně, ale po příchodu Karla jsme názor změnili, protože k nám přišel jako patnáctiletý teenager, který znal své prarodiče a hezky o nich hovořil, tak jsme mu chtěli styk s nimi umožnit. Nakonec Karel sám s nimi styk odmítal.

Výzkumné otázky číslo 3:

Pohled pěstounů na legislativu

1) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi před vznikem pěstounské péče (zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se pěstouny, příprava žadatelů, výběr žadatelů pro přijetí konkrétního dítěte).*

Ze začátku jsme nevěděli vůbec nic, dozvídali jsme se to postupně, před zařazením do evidence osob vhodných stát se pěstouny, prošli jsme školením od úředníků Krajského úřadu v Českých Budějovicích. Úředníci k nám byli vstřícní a hodně nám byli nápomocní.

2) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi po přijetí dítěte (provázení, vzdělávání, finanční zajištění, práva pěstounů při zastupování dítěte).*

Sociální pracovnice nám vždy poskytovala informace o našich právech a povinnostech vůči dětem a příslušným úřadům. Sociální šetření u nás doma vždy dopadlo dobře a podle potřeby dítěte nám sociální pracovnice zajistila odbornou poradnu, například pedagogicko-psychologickou poradnu pro dítě. Také jsme byli zváni na takzvané pěstounské setkání, tam jsme získali odborné poradenství v psychologii a navzájem jsme si s ostatními pěstouny předávali své zkušenosti. Finanční ohodnocení by mohlo být vyšší. Myslíme si, že pěstouni dobře ohodnoceni nejsou, protože náklady v ústavních zařízeních jsou stokrát ročně vyšší, než příjem pěstounů. Ale zase jsme velice spokojeni s tím, že dostáváme devadesáti procentní slevu na různé akce a výlety například na výstavu Země živelka, otáčivé hlediště v Českém Krumlově aj. Jednou za pět let dostáváme státní příspěvek na auto.

Výzkumné otázky číslo 4:

Výchovný styl

1) Který způsob výchovy ve vaší rodině převažoval?

Přiznávám, že autoritativní styl, tento styl jsem upřednostňovala, protože jedenáct dětí, jedenáct povah muselo poznat autoritu a také, aby si plnili své povinnosti, protože demokratickým stylem výchovy si své povinnosti plnit nechtěli. Demokratický styl výchovy uplatňoval manžel.

2) Byli jste jednotní jako manželé?

Ano, vždy byli, na všem jsme se vždy předem domluvili.

3) Mohli jste postupovat stejným způsobem s různými dětmi?

Ne, nemohli, každé dítě potřebovalo jiný přístup.

4) Co bylo pro Vás při výchově nejdůležitější?

Nejdůležitější byla pro nás důslednost a dávat dětem najevo, že je máme rádi, a že je potřebujeme ke svému životu.

5. 5 Vyhodnocení

Na základě zodpovězených otázek všech respondentů budou vyhodnoceny výsledky výzkumu. Výzkumem budou zjištěny pohledy rodičů pěstounů na pěstounskou péči, a zda se shodují názory rodičů pěstounů na styl výchovy a pohled na legislativu.

Výzkumné otázky číslo 1:

Motivace pěstounů

- 1) Kdo z manželů přišel s myšlenkou na PP jako první?
- 2) Byly jste v tom jednotní?
- 3) Kolik dětí jste si přáli vychovávat?
- 4) Kde jste hledali informace o PP?
- 5) Jak dlouho jste uvažovali před definitivním rozhodnutím?

Čtyři respondenti se shodují v tom, že nemohli mít vlastní děti a chtěli pomoci ostatním dětem, které neměly domov a rodinu. Jedni respondenti chtěli původně děti adoptovat, ale pro pěstounskou péči se rozhodli, protože nechtěli čekat několik let na dítě do adopce. Ostatní respondenti si chtěli rozšířit rodinu, protože jejich biologické děti už byly velké. Iniciátorem myšlenky na pěstounskou péči byly skoro u všech respondentů manželky a manželé se s nimi vždy shodli. Budoucí počet vychovávaných dětí v pěstounské péči byl u dvou respondentů nad pět dětí. Ostatní respondenti počítali ze začátku se třemi až čtyřmi dětmi. Informace o pěstounské péči hledali tři respondenti na úřadech a jedni od sociální pracovnice a dva respondenti ze tří hledali informace ještě od známých. Ostatní respondenti hledali informace o pěstounské péči od Fondu ohrožených dětí a z odborné literatury. Před definitivním rozhodnutím se dva respondenti ihned rozhodli a ostatní tři po několika měsících.

Výzkumné otázky číslo 2:

Preference dítěte

- 1) Měli jste vyhraněnou představu, jaké dítě byste chtěli přijmout (věk, pohlaví, zdravotní stav, etnikum, počet dětí, případně. i sourozeneckou skupinu)?
- 2) Jaký jste zaujímalí postoj k možnostem kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou (rodiči, sourozenci, prarodiči).

Čtyři z respondentů nechtěli těžce postižené děti, kvůli více počtu dětí v rodině a především kvůli cestování. Čtyři respondenti ze začátku preferovali děti zhruba do čtyř až pěti let. Potom časem si všichni čtyři respondenti brali starší děti a sourozenecké páry. Tři respondenti souhlasili s etnikem, ale s podmínkou, že dítě etnického původu bude mít světlou pleť a rysově bude podobné majoritě. Důvod byl takový, protože se báli, že je majoritní děti budou rasisticky napadat. Ostatní respondenti se na etnikum neohlíželi, jedni z nich si brali do péče jenom romské děti, protože je skoro nikdo nechtěl. Jeden z respondentů neměl žádné představy o tom, jak by mělo dítě vypadat, byl ochoten přijmout jakékoliv dítě.

Nikdo z respondentů se možnostem kontaktu dítěte s biologickou rodinou nevyhýbá. Dva respondenti zaujímají negativní postoj z důvodu negativní interakce mezi dítětem a biologickým rodičem, výsledek byl potom takový, že dítě o které pečují, bylo psychicky narušené. Další dva respondenti souhlasí s kontaktem s biologickými rodiči, ale děti, o které pečují, nikdy kontakt s biologickými rodiči nevyhledávaly.

Většina respondentů má v pěstounské péči právně volné děti, takže by ke kontaktu s biologickými rodiči nedošlo, kdyby děti sami nechtěly.

Výzkumné otázky číslo 3:

Pohled pěstounů na legislativu

- 1) Jaké bylo vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi před vznikem pěstounské péče* (zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se pěstouny, příprava žadatelů, výběr žadatelů pro přijetí konkrétního dítěte).
- 2) Jaké bylo Vaše právní povědomí o problematice PP ? - *Ve fázi po přijetí dítěte* (provázení, vzdělávání, finanční zajištění, práva pěstounů při zastupování dítěte).

Zprvu všichni pěstouni nic o pěstounské péči nevěděli. Nevěděli, co taková práce obnáší a co je potřeba proto udělat. První informace o pěstounské péči se respondenti dozvídali různě od Fondu ohrožených dětí, z literatury, ale především ty nejnütnější informace a náležitosti získali respondenti od krajského úřadu, kde všechny respondenty školili. Tři respondenti hovořili o tom, jak jim z počátku pomáhala sociální pracovnice. Z výpovědí respondentů byla sociální pracovnice vstřícná a ohleduplná. S potřebnými náležitostmi pomohla a vše potřebné zajistila.

Tři respondenti jsou spokojeni s finančním ohodnocením. Ostatní respondenti spokojeni nejsou, jelikož práci, kterou vykonávají, je podle jejich názoru náročná. Sociální šetření podstupují všichni respondenti, není nikdo, kdo by si nějak stěžoval na sociální pracovníky při šetření. Naopak si respondenti sociální pracovníky chválí, protože na respondenty nevyvíjí vysoký nátlak, týkající se nových vyhlášek, práv a povinností vůči dětem a úřadům.

Školení, kde dostávají informace a poradenství ohledně výchovy dětí také všichni podstupují. Jedni z respondentů berou školení a ozdravné pobyty za zodpovědnost vůči dětem, o které pečují. Se školením nejsou spokojeni jedni respondenti, kteří se na těchto akcích nedozvěděli nic nového. Respondentům se

líbí, jak stát umožňuje pěstounským rodinám dostávat rodinu na různé kulturní akce a jednou za pět let dostávat dotaci na osobní automobil.

Výzkumné otázky číslo 4:

Výchovný styl

- 1) Který způsob výchovy ve vaší rodině převažoval?
- 2) Byli jste jednotní jako manželé?
- 3) Mohli jste postupovat stejným způsobem s různými dětmi?
- 4) Co bylo pro vás při výchově nejdůležitější?

Čtyři respondenti preferují demokratický styl výchovy. Vše je podle výpovědí respondentů o domluvě. Poslední respondenti se přiznávají, že prosazují autoritativní styl výchovy, protože jedenáct dětí, jedenáct povah muselo poznat autoritu, aby si plnily své povinnosti. Děti potřebovaly zvýšenou pozornost od rodičů.

Všichni respondenti kromě jedněch respondentů byli ve výchově jednotní. U jedné rodiny byl manžel benevolentní a o výchovu se spíše starala manželka.

Individuálním přístupem ve výchově pěstounských dětí přistupovali všichni respondenti.

Nejdůležitější ve výchově byly pro tři respondenty láskyplné vztahy v rodině. Pro ostatní dva respondenty byly důležité ve výchově zkušenosti ze života, a že život je o diskuzi, kompromisu a férovém jednání.

6 Diskuze

Sobotková a Otčenášková (viz str. 4 této práce) se zmiňují o tom, že náhradní rodinná péče má vždy přednost před ústavní výchovou a že rodina podle Matouška (viz str. 4 této práce) je základní jednotkou státu, která formuje jeho osobní vývoj i postoj ke všem dalším skupinám.

To znamená, že děti respondentů ze začátku měly problémy s psychickým vývojem a po čase se v náhradní rodině jejich osobní vývoj zlepšil. Podle Zezulové (viz str. 15 této práce) u zájemců o pěstounskou péči však zpravidla přistupují motivace další, které se mohou částečně překrývat s motivacemi adopce - přání mít sourozence pro dítě, které už v rodině je. Neobvyklá není ani volba pěstounské péče s motivací adopce, kdy žadatelé nechtějí čekat několik let na dítě vhodné do adopce a rozhodnou se pro pěstounskou péči. V těchto případech se to týká dvou respondentů. První respondenti si chtěli rozšířit rodinu a druzí se rozhodli pro pěstounskou péči, protože nechtěli čekat několik let na dítě vhodné do adopce. Když se rodiče pěstouni rozhodli jít do pěstounské péče, podali si návrh o přijetí dítěte a s tím se pojí i preference dítěte. Většina respondentů, tedy čtyři respondenti preferovali zdravé děti s lehčím postižením. Pohlaví nikdo z respondentů neřešil. Etnikum a věk už bylo na povážení, ale rozhodně se bral zřetel ve výběru starších a těžce postižených dětí. Sourozenecké skupiny dominovaly ve výběru pěstounů. Právní povědomí nebo legislativa o problematice pěstounské péče byla zprvu budoucím pěstounům cizí, ale státní úředníci a sociální pracovníci všem respondentům pomohli s náležitostmi pěstounské péče a vysvětlili jim, co taková pěstounská péče obnáší. Časem se všichni pěstouni naučili orientovat, a když si nevěděli rady, byli jim sociální pracovníci a úředníci nápomocni. Během pěstounské péče se respondenti informovali o změnách zákonů, práv a povinností vůči dětem a úřadu včas dozvěděli při sociálním šetření sociálních pracovníků. S pěstounskými dávkami jsou i nejsou pěstouni spokojeni. Ve výchově kladou čtyři respondenti důraz na

domluvu mezi rodičem a dítětem a zbytek na kázeň, tedy preferují se dva výchovné styly demokratický a autoritativní.

7 Závěr

Pěstounská péče je pro dítě a společnost velice prospěšná, sám to mohu potvrdit, protože jsem v pěstounské rodině vyrůstal. Pěstounští rodiče pokládají za důležité, aby každé dítě, vyrůstalo v milovaném domově. V domově, kde má rodiče, kterým může důvěřovat, svěřovat se a trávit s nimi společný čas. Aby se toto tvrzení uskutečnilo, je zapotřebí pěstounská péče, nebo adopce. Většina dětí přichází do pěstounské péče psychicky deprivovaná, vývojově i sociálně zaostalá. Každý pěstounský rodič se s tímto faktem vypořádá tím, že se dítěti hodně věnuje, učí se s ním. Ve výchově pěstouni používají demokratický a autoritativní styl výchovy, protože vedou děti k odpovědnosti a kázni. Respondenti často uvádí individuální přístup výchovy dítěte. Pěstounská péče je vhodná pro bezdětné páry, nebo rodiny, které chtějí mít velkou rodinu a chtějí pomoci více dětem. Pěstouni na legislativu koukají pozitivně, protože je srozumitelná díky vstřícnosti sociálních pracovníků a úředníků na krajských úřadech. Preferují se zdravé děti s drobnými fyzickými a psychickými vadami, nepreferují se děti starší patnácti a více let, protože na takové děti už je pozdě, nedají se převychovat, tyto děti bývají často negativně ovlivněné z dysfunkčních rodin, dochází k subdeprivaci dítěte a následně k delikvenci. Takovéto děti v pěstounských rodinách dlouho nevydrží a většinou skončí v některém výchovném zařízení. Pro budoucí rodiny, které by tuto profesi chtěli vykonávat, je důležité brát na zřetel individuální přístup výchovy dětí, protože všechny děti nejsou stejné. Finanční ohodnocení pěstounů je přiměřeně dostatečné, ale mohlo by být vyšší, ačkoliv pěstounská péče je spíše poslání než zaměstnání. Myslím si, že jsem cíl své práce splnil. Cíl celé práce se naplnil odborným teoretickým popisem, obeznámením problematiky a výzkumným šetřením. Práce je sondou ze života pěstounské péče a může se tak stát výzvou pro budoucí pěstounské páry.

8 Seznam použité literatury

MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, 1. Vydání. ISBN: 80-7178-637-3

MATĚJČEK, Z a kol., *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál. 1999, 1. Vydání. ISBN: 80-7178-304-8

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, 1. Vydání. ISBN: 80-901424-7-8

SOBOTKOVÁ, I. OČENÁŠKOVÁ, V. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Universita Palackého v Olomouci 2013, 1. Vydání. ISBN: 978-80-244-3821-4

BUBLEOVÁ, V. BENEŠOVÁ, L *Hledáme nové rodiče*. Středisko Náhradní rodinné péče 2001. ISBN: 80-2391-355-7

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, 1. Vydání. ISBN: 978-80-262-0065-9

LANGMEIER, J. MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011, 4. Vydání. ISBN: 978-80-246-1983-5

Internetové Zdroje:

Kampaň „hledáme rodiče“. [online]. cit.2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/o-kampani.php>

PAVENTIA Z.S. *Podpora náhradní rodinné péče*. [online]. cit.2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.paventia.cz/o-nas/>

PREVENTION/SMART parents, *styly výchovy*. online]. [cit.2016-03-26]. Dostupné z <http://prevence.sananim.cz/node/126>

SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN, *„faktory umístění dítěte do rodiny*. [online]. [cit.2016-03-26]. Dostupné z <http://www.pestouni.cz/#!faktory-umisteni-ditete/chgy>

Zákony:

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 4, v platném znění

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 19, v platném znění

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 27, v platném znění

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 47a, v platném znění

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 47e, v platném znění

9 Abstrakt

VESELÝ, V. Pohled rodičů pěstounů na pěstounskou péči. České Budějovice 2015. Bakalářská práce. Jihočeská universita v Českých Budějovicích. Teologická Fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Lucie Maliňáková.

Klíčová slova: rodina, pěstounská péče, výchovné styly, preference a motivace dítěte.

Bakalářská práce se zabývá názory rodičů pěstounů, kteří pečují o nepříbuzné děti.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. V první části této práce jsou popsány teoretické pojmy z náhradní rodinné péče – osvojení (formy osvojení), pěstounská péče (formy pěstounské péče), legislativa, výchovné styly, faktory ovlivňující výběr dítěte. Ve druhé části, za pomoci výzkumu, je zjištěno, jaký styl výchovy pěstouni používají, kdo a jak motivuje pěstouny k pěstounství, jaký mají pohled na současnou legislativu a jaké preferují děti do pěstounské péče.

10 Abstract

VESELÝ, V. The view of foster parents on the foster care. České Budějovice 2016. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of theology. Department of ethics, psychology and charity work. Work supervisor Mgr. Lucie Maliňáková.

Key words: family, foster care, educational styles, preference and motivation of the child.

Bachelor thesis deals with opinions of foster parents who take care of children who aren't blood-related.

The work is divided in two main chapters. In the first chapter of the work there are described theoretical terms from the alternative parental care – the adoption (forms of the adoption), the foster care (forms of the foster care), the legislation, educational styles, factors which influence the choice of the child. In the second chapter thanks for the research is found out which style of education foster parents use, who and how

motivate foster parents to the foster care, what point of view they have on the contemporary legislation and what kind of children they prefer to the foster care.